BIBLIOTECA ROMÂNEASCĂ
ENCICLOPEDICĂ „SOCEC"

No. 1.

1877

SCHIŢE DIN RĂZBOI

DE

EM. GÂRLEANU

SALA DE LECTURĂ
NU SE ÎMPRUMUTĂ ACASĂ

BUCUREŞTI
Editura Librăriei SOCEC & Co., Societate Anonimă
1908

16219

www.digibuc.ro

AUTOR Em. Gârleanu
VOL 1877 Schițe din războiu.
Nº 1014 ANUL 1908

BIBLIOTECA ROMÂNEASCĂ

Cu această broșură ce cuprinde Schițe și Novele din Războiul pentru independență, datorite d-lui Em. Gârleanu, unul dintre cei mai talentați povestitori ai generațiunii noi de scriitori, — se începe seria de publicațiuni din Biblioteca românească *și anume, din partea cea mai însemnată ce o constituie, din „Biblioteca culturală", secția autorilor români contemporani.*

O mică ochire asupra acestei întreprinderi enciclopedice, întemeiată de Institutul de editură Socec, o credem necesară, odată cu publicarea acestei prime broșure, pentru orientarea cititorilor.

Biblioteca românească *căutînd să satisfacă, pe lîngă trebuința culturală propriu zisă; și alte trebuințe ale vieții sociale, cari mai mult sau mai puțin se subordonează aceleași trebuințe, își propune să cuprindă cinci biblioteci:*

1⁰ Biblioteca culturală, 2⁰ Biblioteca dis-

www.digibuc.ro

tractivă, 3⁰ Bibliotcca tinerimii, 4⁰ Biblioteca didactică, 5⁰ Biblioteca uzuală. De cuprinsul fiecărei acestor biblioteci se va vorbi — și pînă la publicarea planului integral al Bibliotecei românești — *la începutul fiecărui volum menit să înceapă una sau alta din aceste cinci colecții. Acì vom vorbì de cuprinsul „Bibliotecii culturale".*

Direcțiunea Bibliotecii românești își propune să publice în colecția „Bibliotcii culturale" scrieri de două naturi, care în mod firesc va aduce împărțirea ei în două secțiuni.

Astfel va cuprinde mai întîi scrieri în legătură cu viața primitivă a popoarelor și în deosebi a poporului românesc, scrieri cari ar putea fi cuprinse sub cuvîntul „folclor". Este secția poporană a „Bibliotecii culturale" și despre conținutul ei se dau lămuriri în primul număr al acestei secțiuni, și anume în broșura „Facerea lumii" (No. 4).

Biblioteca culturală va cuprinde, în al doilea rînd, tot complexul de scrieri cari sînt menite să reprezinte civilizația de astăzi pe toate terenurile de cunoștință, de impresionabilitate și de activitate omenească, și avînd de bază, pe de-oparte publicarea în traduceri cît mai îngrijite a tuturor capodoperelor literaturii universale din toate timpurile, iar pe de alta, publicarea, în modul cît mai îngrijit și mai accesibil marelui public, a scriitorilor noștri

www.digibuc.ro

clasici, — vechi și moderni — fără să uite a avea o continuă legătură cu producția literară contemporană.

Cum însă publicarea unor asemenea scrieri, nu acoperă toată suprafața de cultură pe care civilizația o posedă astăzi, ea va fi completată prin publicarea unei întregi serii de scrieri populare, dar totuși științifice, privitoare la toate domeniile de cunoștință: știință propriu zisă, artă și literatură, istorie și antropogeografie, despre al căror cuprins mai amănunțit se va vorbi la timpul său.

Deocamdată, fiind vorba de lucrarea ce publicăm astăzi — vom spune cîteva cuvinte despre grupa „autorilor contimporani români" din care ea face parte.

In această grupă se vor cuprinde scrieri de ale autorilor români în viață, și anume de toate genurile, — poezii, povestiri, romane, drame, discursuri, opus ale științifice, — cari, în afară de meritul cuprinsului, se deosibesc prin vreo calitate remarcabilă a formei, și în primul loc prin limba românească *în care vor fi scrise. Aceste scrieri nu trebuie numai decît să fie* inedite, *deși această calitate ajută la idealul ca* Biblioteca românească *să nu rămînă streină un moment de mișcarea noastră literară; dar trebuie să tindă a cuprinde tot ceeace autorii lor au scris mai bine și mai frumos în viața lor de literați. Cu alte cuvinte, în primul rînd,*

www.digibuc.ro

în această grupă se urmăreşte, a se face o selecţiune *cît mai îngrijită a producţiunii literare actuale. Iar pentru susţinerea acestei lucrări, primul lucru este prezentarea* critică — *şi, fireşte, e vorba mai cu seamă de critica* pozitivă — *a deosebitelor opere ce se publică. Aşa fiind, direcţiunea bibliotecii îşi face o îndatorire să pună în capul fiecărei lucrări noi, — or' cît de actuale ar fi — un studiu critic, atît pentru îndreptăţirea alegerii ce a făcut, cît şi pentru orientarea cititorilor ce doresc, pe lîngă plăcerea ce le-o produce o lectură, şi un pic de lumină în privinţa rostului acelei scrieri în viaţa noastră socială şi literară.*

Şi acum — lăsînd să vorbim, cînd le va veni rîndul, de deosebitele secţiuni şi grupe ale Bibliotecei culturale — dăm seama în-paginele ce urmează de rostul publicaţiunii prezente.

www.digibuc.ro

NOTIȚĂ CRITICĂ

Nici patriotism declamator, nici naționalism poporanist — două forme trecătoare și unilaterale de sentiment — nu vom găsi în aceste povestiri din războiu. Povestitorul nu vede în luptătorii pentru neatîrnarea țării nici niște momîi înțepenite în același gest nefiresc de continuă vitejie, nici niște eroi vrednici cu atît mai mult de admirație, cu cît fac parte din pătura de jos a poporului nostru. Și una și cealaltă din aceste două atitudini — slăvirea „românului“ veșnic eroic sau slăvirea „opinciei“ care numai ea ar fi ducînd cu răbdare și umilință toată greutatea vieții de stat — sînt atitudini de natură mai mult politică decît artistică, iar operele datorite lor pot, în adevăr, părea că au, la un moment dat, o deosebită putere educătoare pentru tinerime. Cu desvoltarea sufletească însă a cititorilor, cu schimbarea ideilor despre eroism și despre realitate, aceste atitudini devin vechi, demo-

www.digibuc.ro

date, false şi, odată cu această părere, operele în cari au fost concretizate încep să nu mai fie preţuite, şi, din ce în ce mai mult, cad în domeniul uitării, pentru ca să fie desmormîntate în viitor de vreun istoric literar mai sîrguitor, care nu caută să înregistreze numai faptele durabile ale vieţei sufleteşti, ci şi pe cele trecătoare.

Povestitorul nostru vede în luptătorii din războiul nostru de independenţă mai întîiu de toate *oameni*. Cu aceeaşi largă şi pătrunzătoare simpatie, el îmbrăţişează şi pe luptătorii de sus şi pe cei de jos, şi pe luptătorii noştri şi pe luptătorii streini, fie că ne sînt prieteni, fie că ne sînt vrăşmaşi.

Şi ceeace este vrednic de relevat, e că această simpatie este aşa de adevărată, că ni se transmite fără silnicie şi nouă. In „Santinela“ ne arată cum un soldat român, trimis să fie neînduplecat iscoditor al liniilor duşmane, petrece mare parte din acea noapte de ploaie şi de sloată ce-a urmat luării Griviţei, sub un copac, cot la cot, cu o santinelă turcească, un biet soldat sdrenţuit şi prăpădit de osteneală şi de frig — şi nu ne indignează de loc, chiar gîndindu-ne că e vreme de război, cînd, la întrebarea sergentului, dacă a simţit ceva, el răspunde cu un sfios „bună pace“. In „Viteazul“, eroul nu e nici român, nici măcar rus şi nici măcar unul din

www.digibuc.ro

Turcii mai de omenie: este pur și simplu un „başbuzuc“, — un başbuzuc însă de cari am vrea să avem mulți în propria noastră oștire. Un tînăr care se luptă cu un întreg escadron și care, ucizînd în dreapta și în stînga, scapă printre luptători, dar, încolțit de toate părțile, nu-și descarcă ultimul glonț în vreunul din urmăritori ci în urechea calului, pentru ca, în năvalnica prăbușire, mai bine să moară cu cal cu tot, decît să cadă viu în mîinile vrășmașilor, — este un adevărat viteaz, și mărirea faptei lui șterge toate deosebirile de neam, de sînge și de lege, și ne poruncește admirația fără rezervă. Fapta lui par'că e un fapt *istoric* din vechime, fără legătură cu viața noastră actuală, și lucrează asupra noastră cu toată puterea lucrurilor ce n'au nici în elin nici în mînecă cu pornirile noastre de neam ce vrea să trăiască astăzi.

Și duioșia fără margini, ce povestitorul ne-o trezește în suflet cu atîta îndemînare, n'o leagă de un român sau de un rus, ci de un biet locotenent turc prizonier care cade din convoiu pradă lupilor și corbilor, pe întinderea zăpezii, în nesfîrșitul zării învinețite de ger. Și e natural să fie așa, căci — vom fi suferit noi în războiu, dar gloria izbîndei tivește cu nimbul ei de raze marginile norilor de suferință, pe cînd Turcii, stăpîni odată, și acum învinși și supuși, morți de foame și înghețați

www.digibuc.ro

de gerul neîndurat, ne apar ca însăşi icoana durerii fără sfîrşit. In această stare, moartea li-e o binefacere şi gestul caporalului Păilă care întinde revolverul locotenentului turc ca să-şi curme viaţa pînă n'aveau să sosească corbii cerului de leşie şi lupii pustiului de zăpadă, — este un gest de crîncenă, dar adevărată milă omenească.

Ideia umană, pe care o vedem strecurîndu-se acì mai tainic, acì mai limpede, prin toate amănuntele acestor povestiri, se vede cu toată strălucirea în nuvela „Răniţii", cea mai caracteristică din tot volumul şi care, împreună cu alte novele ale aceluiaşi scriitor, cum e „Furnica" şi „Punga", dau măsura originalităţii sale neîndoioase. Cei trei răniţi unul rus, altul turc şi altul romîn, cari s'au luptat împreună, cari au căzut împreună, cari, duşi împreună la ambulanţă şi supuşi aceloraşi îngrijiri, vor murì în acelaş timp şi după ce unul se va arăta, chiar pe patul de suferinţă neiertător,— aceşti trei răniţi se înfrăţesc totuşi în cea din urmă clipă a vieţii privind la aceeaşi pată luminoasă de soare ce tîrîndu-se pe pămînt atît de tainic dispare încet, încet pentru totdeauna . cu soarele ce totuşi rămîne vecinic pe ceruri, pe cînd ei se vor coborî pentru vecie în pămînt,— se înfrăţesc tocmai în momentul cînd ultimele licăriri ale gîndului lor îi duc în trei părţi

www.digibuc.ro

ale lumii, spre căminul lor, spre viaţa paşnică pe care fiecare au dus-o acolo, trăind fiecare în pace traiul lor deosebit, lăsat de Dumnezeu! Această concentrare de stări sufleteşti în jurul unei singure impresii puternice din natură, — care face contrast cu caracteristica lui Sadoveanu de a împrăştia stările sufleteşti legîndu-le de tot atîtea impresii externe — este caracteristică originalităţii cu care se poate mîndri Gîrleanu în povestirile sale mai însemnate şi care face farmecul lor deosebit. Iar această caracteristică este cu atît mai de preţ, cu cît stările sufleteşti, ce constituie fondul, au acea adîncime omenească, proprie unui scriitor menit să treacă graniţele patriei sale.

Dar, pe lîngă larga şi adînca simpatie omenească, pe lîngă procederea artistică atît de originală de a concentra în mod firesc o complexitate de stări sufleteşti împrejurul unui singur obiect din natură, aceste povestiri mai au o altă calitate, care le chezăşuieşte o dăinuire mai mare decît altor povestiri de acelaş fel, din româneşte.

Este impresia de *realitate*, de lucru văzut şi simţit, care ne-o fac. Nu sînt simple exerciţii de stil prin cari unii, ajutaţi de o imaginaţie largă, dar destul de afînată, au îmbrobodit unele fapte petrecute în războiu, dîndu-le un fel de existenţă fantasmagorică,

www.digibuc.ro

ci sînt lucruri pline de viață, intuițiuni directe, în care imaginația și realitatea se îmbină într'o singură impresie.

Negreșit această rară însușire se găsește mai peste tot locul. Cît de bine nu vedem și cît de real unele figuri, ca sergentul-major Măñciuc, ca locotenentul și başbuzucul turc, sau ca rusul „ticălos“ care se preface rănit și pe care-l bate Preutu, unul din cei doi răniți. Cît adevăr în întoarcerea acestora în spre liniile românești, sau în colindarea sentinelei Cardaș, care, în răpăitul ploaiei, aude foșnetul copacului, unde are să se adăpostească lîngă sentinela turcă!

Nu mai vorbesc de căutarea răniților din „Răniții,“ pata de lumină ce atrage privirele celor trei muribunzi, și mă opresc la jurnalul sublocotenentului, cu care se încheie volumul.

Par'că trăim zi cu zi, oră cu oră, clipă cu clipă împreună cu acest ostaș care, în însemnările sale pentru părinții săi, nu uită nici lucrurile mari, nici pe cele mici, nici pe cele grave, nici pe cele hazlii. Înșirarea lor una după alta, atît de simplu și firesc, atît de limpede și fără pretenții, ne face să ni se trezească în suflet toată realitatea acelei vieți sbuciumate, și cînd știm că el așteaptă să intre în lupta ce-l va face să scrie ultimul *adio*, toată nerăbdarea și neliniștea așteptării acelui moment, în acel loc și în acele împrejurări

www.digibuc.ro

ni se ridică în suflet şi ni-l copleşeşte fără voia noastră. Efectul viziunii adevărate, a imaginaţiunii care are un adevărat material la bază şi care nu se exercită în gol!

Acest fond artistic cu aceste calităţi face din autorul acestor povestiri, cel mai curat şi mai înalt moralicește dintre toţi povestitorii noştri. Aceste povestiri au, pe lîngă o valoare artistică, o rară valoare morală. Este una din cele mai preţioase lecturi pentru cultura şi înălţarea sufletului.

* * *

Dacă mai adăogăm că limba şi stilul acestor povestiri sînt un model de limpezime şi curăţenie, de vioiciune simplă şi plină de graţie, — vom fi arătat cele mai însemnate temeiuri care ne-au îndemnat să facem din aceste povestiri materia primului număr al secţiei culturale din „Biblioteca românească“.

M. D.

www.digibuc.ro

Prietenului meu N. D. Giurescu

Iubite prietene,

De multe ori mi-am întors gîndul la zilele pe cari le-am trăit împreună, într'acel orășel tăcut al Moldovei, în care, foarte des, am avut prilejul să vorbim amîndoi despre lucruri ce ne erau scumpe sufletului. Și nu odată te-am auzit povestind, cu tremurare'n glas și lacrimi în ochi, despre acel care a fost pentru tinè **tată,** *iar pentru țară un* **erou:** *— Maiorul Giurescu, viteazul dela Rahova. Ție dar, mai mult ca or'cui, se cuvine să închin aceste schițe de războiu; ție,— prin urmare și* **amintirii lui.**

Primește-le, prietene, cu eroii lor, așa cum sînt, cum i-am văzut și înțeles eu. Căci adevăratul eroism atrage după sine dragostea de oameni, după cum, în aceeași vreme, îndepărtează, cu desgust, lașitatea.

Îți rămîn cum ți-am fost,

prieten

Em. Gârleanu

30 August 1903
București

www.digibuc.ro

Santinela

16219

www.digibuc.ro

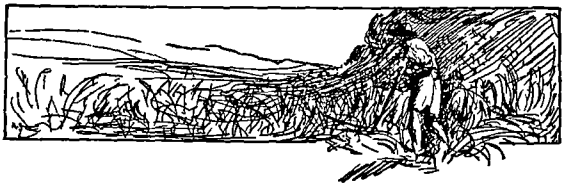

SANTINELA

Seara se lăsă devreme, umedă şi rece. Norii, atîrnaţi ca nişte perdele de cer, îşi tîrau capetele pe pămînt, împrăştiindu-se din cînd în cînd într'o bură de ploaie măruntă şi deasă ce înghimpa ca peria. Mirosul înnecăcios, pipărat al prafului de puşcă, se amesteca peste tot cu cel acru al sîngelui frămîntat, în ţărîna cleioasă, de picioarele oamenilor şi ale cailor. Apa ce cădea de sus spăla cîmpia, strîngînd prin vîlcele ochiuri adînci în care cercetaşii se afundau pănă la glesne. Pe ici-colo, facle fumegînde îşi aruncau lumina tristă împrejurul soldaţilor cari ridicau pe răniţi. Şi peste tot ori ce sgomot de viaţă se stinsese; tot furnicarul de oameni ce cu puţin mai 'nainte se svîrcolise în spasmele furiei nebuneşti, părea

www.digibuc.ro

că fusese înghițit de pământul căscat deodată supt picioarele lor. Puterile se sleiseră, inimile băteau înnăbușite, brațele căzuseră frînte. Și 'n față, Grivița se ștersese în întunericul de nepătruns. Dar oamenii veghiau. Se putea ca Turcii să încerce un atac în urma izbînzilor avute, după cum și dînșii se temeau ca Românii să nu năvălească din nou în zorii zilii. Răniții fură ridicați, faclele se stinseră, iar prin întunerecul ce apăsa cîmpia, și supt ploaia ce cădea tot mai repede, santinelele începură să străbată cîmpul ostenite, de abia tîrîndu-și picioarele, spre dușmanul din față.

Din avanposturile regimentului 14 dorobanți se pregătea să pornească în patrulă sergentul Nastea, cu soldații Ion a Vădănii, Pricop Gheorghe și Cardaș Vasile. Ieșiseră singuri, cînd locotenentul întrebâ cari dintre dînșii aveau puterea să mai umble în urma ostenenilor îndurate. Strînși la un loc, în șanțul plin cu apă, își pregăteau muniția. Sergentul se sculâ anevoie, se duse la un soldat care adormise cu capul pe raniță și-l trezì ușor:

— Bre, a-Măndoaei! . . . Scoală.

www.digibuc.ro

La lumina felinarului din mîna sergentului, soldatul se ridică buimac, căută să-şi îndrepte şalile.

— Dă-mi cartuşiera ta... pe-a mea am pierdut-o...

Soldatul par'că nu înţelegea.

— Ce-i domn' sergent?... care?... Ce-o fi?

— Mă duc în patrulă.

— A-ha!

Îşi căută centironul şi-l întinse sergentului, apoi căzù înnapoi pe raniţă ca o peatră.

Nastea luă cartuşiera şi se întoarse.

— Mă, băeţi, camarazii dorm ca bolovanii.. tare-s trudiţi... A-Măndoaei nici nu ştia ce vorbeşte.

Cardaş îşi ştergea baioneta; apoi, într'un tîrziu:

— Îs şi ei oameni domn' sergent!

— Mai bine-i de ceilalţi, adăogă a Vădănii!

— De cari?

— Ia de cei cari s'o dus pe ceia lume!

— Mă, băiete, ţi-o venì rîndu', n'ai tu teamă.

Pricop prevestì:

— Poate că'n noaptea asta chiar!

Tăcură. Răsufletul oamenilor ce dormeau

www.digibuc.ro

începu să se audă mai desluşit; cîte un suspin adînc scăpa uneori, ca un gemăt al vîntului. Şi deodată, pe deasupra, un şuer subţire îi făcù să ridice capetele. Sergentul şoptì:

— Par'c'o bîzîit un glonţ.

— Da, un glonţ.

— Cine dracu să-l fi trimis, întrebâ a-Vădănii?

Pricop se gîndì puţin:

— Vre-o santinelă... Cine ştie ce i s'o fi năzărit.

Apoi întrebâ pe sergent:

— N'ar fi bine să plecăm?

— Încă nu-i miezul nopţii: atunci ne-o poruncit domn' locotenent să purcedem.

Un soldat trecù încet, ca o umbră.

— Cine-i de planton?

— Îi Vanghele, domn' sergent, zise Pricop. Iacă, vezi? s'o vîrît ca dracu în toate. ş'o scăpat fără o sgîrîitură. Eu l'am văzut cu ochii mei cum o străpuns pe turcu' cel tînăr care sărise asupra domnului locotenent...

Cardaş nu-l lăsă să isprăvească:

— Rău o făcut măi Pricop.

— De ce?

www.digibuc.ro

— Că-l lovise altu' mai 'nainte, şi rămăsese fără armă. Vezi? el l'o tăiet cum tai un puiu de găină. Cela numai o'nchis ochii şi-o aşteptat să-i împlînte *baineta* ... Cămărade, ş'acela-i om.

— Ce tu i-ai ales? întrebâ Nastea.

— Nu domn' sergent, am dat şi eu, nu-i vorbă, da' vezi că pe cel făr' de armă nu l'aş fi omorît. De ce? Că-i păcat.

Tăcu puţin, apoi urmâ:

— Că vezi şi dînşii îs ca şi noi. Ne duşmănim toţi la un loc, da' fiecare 'n parte ce avem? Eu cu Vanghele am mai multe de descîlcit decît cu cei pe cari i-am ucis. Că se cheamă că cu ista-s dintr'un sat. Da cu celà? Nu l-am văzut de cînd sînt. Nici acuma nu ştiu faţa celor pe cari i-am omorît... Vai de capul lor!... Trebue să ne batem, nu zic, să ne batem cu toţii, da cu unu 'n parte să n'ai nimic... Eu cînd ucid pe unu' nu zic: „l-am ucis pe *ista*" eu spun: „unu' mai puţin"; c'o fi acela sau altu' tot una-i... Cel care n'avea arma, ce putea să mai facă?

Soldaţii tăcură iar. Sergentul Nastea îşi petrecù cartuşiera pe centiron, îşi încărcâ arma şi porunci:

www.digibuc.ro

— Haidem!

Dar Pricop nu se'nvoì cu părerea camaradului:

— Ce spui tu! Mă, Turcu dacă nu-ţi poate face alta te muşcă de picior ca şi cînele... Aşa făcea şi acela dacă nu-l omora Vanghele!

— Atunci turcu ar fi fost vinovat, nu Vanghele. răspunse Cardaş...

Şi porniră.

Sergentul trebuia să străbată linia avanposturilor, apoi, împrăştiindu-şi pe cei trei oameni în santinele, să străpungă, cercetînd, cît or putea mai 'nainte, spre Griviţa. După ce merseră cîtăva vreme, umăr la umăr, sergentul se oprì deodată:

— Parcă s'a auzit ceva.

Soldaţii ascultară ţinîndu-şi răsuflarea. De departe se auzea şuietul vîntului trecînd prin nişte tufăriş. A-Vădănii răspunse, şoptit:

— O *hi* fost la avanposturile noastre domnule sergent!

Pricop încredinţâ şi el:

— Da, la avanposturi, în urmă.

Atunci sergentul Nastea hotărâ:

— De-acù, băieţi, ne'mprăştiem. Tu, Pricop,

www.digibuc.ro

o iei la dreapta; A Vădănii drept în faţă; Cardaş la stînga. Eu o să merg după a-Vădănii.

Apoi după ce se gîndì:

— Nu trebuie să ne împrăştiem prea mult. Eu o să dau ţignale cu fluierul, ca să nu ne răşchirăm prea tare... Înainte, marş!

Soldaţii îşi făcură cruce şi porniră...

Ploaia se înteţea din ce în ce. Întunericul era de nepătruns. Aerul încărcat te înnăduşa. Santinelile se despărţiră, şi'n şuetul apei ce cădea de sus, vuetul paşilor se stinse. Cardaş se oprì o clipă, ascultâ, din urmă se auzì un ţignal uşor, repeţit de două-trei ori. Soldatul îşi şoptì:

— Domn' sergent Nastea.

Şi pornì mai departe. Picioarele îi lunecau, simţì că scoboară într'o vîlcea; se oprì din nou. Nu mai auzì ţignalul. Ploaia se repezì de odată ca un biciu şfichiuindu-i faţa. Apa îi străbătù repede mantaua şi-i îngreuiâ raniţa.

Cum mergea îşi amintì deodată că pe locurile acelea mai călcase şi dimineaţă. Lupta i se desfăşura par'că înnaintea ochilor: reduta, plu-

www.digibuc.ro

toanele alergînd, ofiţerii avîntîndu-şi săbiile, apoi căzînd deodată ca fulgeraţi... Şi repede îşi amintì că sublocotenentul Cristodorescu fusese omorît; Şi Vulpe, cornistul, şi căprarul Bujăniţă; şi sergentul Toma,—ba nu, pe sergentul Toma îl rînise numai şi-l duseseră în urmă, la ambulanţă. Iar el scăpase neatins; doar o înţepătură de baionetă care mai nici nu-i străbătuse postavul tunicei. Poate că oţelul pătrundea mai adînc dacă în clipa cînd i-a văzut fulgerarea, un pat de armă n'ar fi culcat pe turc la pămînt. Cine să-i fi venit în ajutor? Poate Stoilă, că luptà alături. Stoilă? Nu. Stoilă, căzuse de mult, împuşcat în picior. Atunci cine? Şi din toate chipurile care şi le amintea nici unul nu-i răsărea lămurit; la urmă se amestecaseră compăniile sergenţii îndemnau soldaţii din alte secţii, şi, într'un tîrziu, îi adunaseră un maior pe care nu-l mai văzuse şi care le striga întretăiat, ca şi cum se înneca: „După mi-ne băieţi, după mi-ne băieţi". Aşa i-a adus prin rovinele semănate de morţi, înnapoi. .

Deodată îşi dete seama că furat de gînduri înaintase prea repede.

www.digibuc.ro

Amintirile i se şterseră, capul i se învălmăşi, îl apucă par'că ameţelile, se întoarse în loc neştiind încotro s'o ieie; pe urmă merse la întîmplare. Par'că-l cuprinsese frica. Ascultă puţin. Nimic. Atunci, cu glasul stins, strigă de cîteva ori:

— Domn' sergent; domn' sergent Nastea!

Nu primi nici un răspuns. Teama că se rătăcise îi îngheţă sîngele în vine. Plecase de mult, trebuie să fi ajuns departe, poate chiar în faţa Griviţei. O toană de vînt îl înfăşură într'o pînză de apă, luîndu-i răsufletul, şi de sus se porni deodată ca un potop. Nu era chip să rămîie acolo, mai cu seamă că i se părea că scoboară într'o văgăună. Se uită în toate părţile să găsească un adăpost. Freamătul frunzelor unui copac îi lovi spre dreapta auzul. Atunci se îndreptă într'acolo. Grăbi, buimac, pasul, dar cînd ajunse se oprì deodată, dînd piept prin întuneric cu un *om*. Soldatul se desmeticì îndată şi puse degetul repede pe trăgaciu, dar celălalt aruncă un cuvînt domol, un cuvînt străin pe care Cardaş nu-l cunoştea, dar pe care sufletul lui îl înţelese. Necunoscutul par'că spusese:

www.digibuc.ro

— Lasă!

Cardaş lăsâ trăgaciul, apoi se uitâ la tovarăşul care se lipise de trunchiul copacului, să se adăpostească, şi el, de ploaie. Cînd ochiul i se deprinse mai bine, deslușì chipul şi trupul omului de lîngă el. Era un soldat turc, o santinelă rătăcită ca şi dînsul, trimisă să iscodească duşmanul. Cardaş se rezemâ de copac, cu puşca lîngă el, şi se gîndì: cine ştie cîte oboseli, cîte necazuri îi sleise şi lui puterile, de nu mai dorea acum decît să se odihnească; umărul lui ajungea pe al străinului şi-l simţea cum tremura. Il pipăì: turcul era îmbrăcat numai în venghercă fără manta. Şi lui Cardaş i se făcù milă. Ca şi cînd i-ar fi cunoscut limba, dorobanţul îl apucâ de braţ şi, ţinîndu-i haina între degete, îl întrebâ:

— De ce n'ai luat mantaua, bre?

Păgînul dădu din mînă, în gol, şi par'că iar răspunse cu glasul lui stins:

— Lasă!

Un gînd trecù prin mintea lui Cardaş: „Dacă vine cumva şi domn' sergent, cu ceilalţi? Pricop îl taie pe bietul turc bucăţele". Şi i se muiâ inima. „De ce, săracu? Cine ştie

www.digibuc.ro

de unde l-au adus pe meleagurile astea? cine ştie pe cîţi hrănea dînsul acolo, într'un sat, în vreo cocioabă hrentuită?... Işi făcea şi el datoria ca oricare soldat. Iacă, se cheamă că au stat alături, că s'au încălzit umăr la umăr, fără să-şi cunoască faţa bine, întîlnindu-se acuma pentru întăeaşi dată, şi poate că valurile vieţei n'o să-i mai aducă niciodată faţă 'n faţă. Ori o scăpa amîndoi să se ducă acasă, ori unul dintre ei s'o 'ntinde într'o bună zi' făr' de suflet, cu puşca lîngă el, pe cîmpul de luptă: că glonţul n'alege...

Şi cum gîndea astfel, deodată din pieptul turcului scăpâ un oftat sfîşietor, atît de adînc, încît lui Cardaş i se părù că suspinase el. Îutoarse capul; turcul încovoiat, adormise în picioare, trudit, frînt de osteneală. Cardaş îi simţea mîna caldă şi atît de slabă că-l împungea osul umărului prin manta. Deodată par'că îi venì pănă la ureche un ţignal. Tresărì, scuturâ pe turc, şi-i strigâ:

— Cămărade, cămărade!

Acesta se trezì zăpăcit, se uitâ la Cardaş, îl bătù pe umăr şi bolborosì cîteva cuvinte. Apoi, ridicîndu-şi puşca cu greu, se pierdù în noapte...

www.digibuc.ro

Ploaia se mai domolise. Cardaş o luă înapoi; peste cîteva clipe auzì desluşit ţignalul, şi în curînd ajunse la sergentul Nastea ce-l aştepta cu cei doi soldaţi.

— Bine măi, credeam că te-o fi mîncat Turcii... Ce-ai văzut?

Cardaş se oprì scurt:

— Nimic, bună pace, să trăiţi domn' sergent!

Şi patrula pornì înapoi, în ploaie, spre avanposturi.

www.digibuc.ro

Un viteaz

www.digibuc.ro

UN VITEAZ

Întîlnirea dușmanilor a fost grozavă. Întreaga linie a călărașilor se isbì ca într'un zid de pieptul Cerkezilor și al Başbuzucilor. Și'n cea dintăi clipă, cînd săbiile rămaseră amenințătoare în aer, căutînd parcă unde să lovească, iar privirile se străpungeau unele pe altele, pe tot frontul de luptă se auzì răsuflul adînc al cailor și al oamenilor. Apoi, cum s'ar deșerta un nor de grindină, așa zurnuì opintirea desnădăjduită a luptătorilor. Pintenii intrară adînc în coastele fugarilor, și fiecare căuta să-și croiască un drum, prin valul de chipuri necunoscute, aduse de vîntul soartei pe cîmpul de bătălie. Călărașii loveau la mir, scurt, cu brațul sgîrcit, cu mînile încleștate pe garda de alamă a săbiei grele.

www.digibuc.ro

Turcii învîrteau hamgerele întoarse, şi cu o furie sălbatecă, întovărăşită de strigăte răguşite, împrăştiau lovituri de moarte în dreapta şi în stînga.

Căpitanul de călăraşi Beloiu lupta alături de sublocotenentul Crainîc, şi lîngă acesta ridica şi scobora sabia într'una sergentul Ciucă. În urma lor se ţinea dîrj trompetul Boangă, care nici n'avusese vremea să scoată sabia din teacă, ci trecea printre duşmani, sunînd, ca sărit din minţi, *Şarja*.

Încăerarea începù să se liniştească. Başbuzucii năvăleau pe rînd pe caii lor iuţi ca vîntul, apoi, cîţi scăpau teferi, ocoleau repede, se alcătuiau la loc, şi se pierdeau în zare. Călăraşii se adunară încetul cu încetul, şi cel din urmă pîlc de călărime turcească avù mult de furcă pănă să se poată desprinde la rîndul lui.

Dar dinspre aripa stîngă deodată se ridică un murmur prelung; un ghem strîns de trupuri se svîrcoleau în mişcări repezi. Alţi călăraşi se repezeau într'acolo în ajutor, şi'n urmă îşi îndemnâ calul spre partea aceia şi căpitanul Beloiu cu Crainic, Ciucă şi trom-

www.digibuc.ro

petul Boangă care suna mereu şarja. Ajunşi aproape, văzură, în mijlocul unui pluton de călăraşi, luptînd doi başbuzuci. Unul, bătrîn, scurt, cu barbă; celalt tînăr, cu mustaţa de abia mijită. Ridicaţi în scări îşi învîrteau braţele cu repeziciunea unor moriști. Călăraşii cădeau cîte doi-trei odată, fulgeraţi de hamgerele înroşite. Deodată bătrînul îşi întoarse calul în loc c'o smuncitură, doborî un potrivnic, şi, ca o săgeată, străpunse pîlcul, pe unde era mai puţin des, şi se făcù nevăzut după ce strigâ însă de două trei ori pe ofiţerul tînăr. Acesta însă nu se mişca; rînjind par'că la fiecare lovitură de moarte ce arunca, stătea înfipt deasupra şelei, neobosit, ca şi cînd îşi pusese în gînd să cureţe el singur toată cîmpia de călăraşi. Atunci sergentul Ciucă îşi sbîrlì mustaţa, strînse pulpele şi-şi croì drum pănă la el, fără să audă glasul căpitanului care-i strigase: „Ia seama, sergent"! Başbuzucul îl ochise, îl aştepta; sabia clichetì în lama scînteietoare a hamgerului şi sărì în bucăţi, iar sergentul se plecâ închizînd ochii, supt lovitura care avea să-l doboare. Dar în aceiaşi clipă sabia sublocotenentului Crainic,

www.digibuc.ro

care sosise, îl acoperì. Atunci, văzînd puzderia de călăraşi ce se'ndeseau tot mai mulţi, ofiţerul turc, cu o'ntorsătură ca de fulger îşi sucì, ca şi celalt, calul pe picioarele dinapoi, pe urmă printr'o săritură ogărească, peste un cal căzut şi printre doi călăraşi ce voiau să-l ţintuiască locului, se aşternù pe fugă. Soldaţii rămaseră încremeniţi, dar căpitanul, sublocotenentul, sergentul Ciucă şi gornistul Boangă porniră pe urma lui.

Era o goană nebună. Başbuzucul aplecat pe gîtul calului său alb ca laptele, sbura deasupra cîmpului. Cel mai aproape de dînsul era sublocotenentul Crainic. Fugarul privì înapoi, pe urmă trecù hamgerul în stînga, şi, întorcîndu-se din nou, slobozì patru focuri de revolver. Un glonte sgîrìe calul căpitanului, iar altul străbătù sfîrcul urechei lui Boangă. „Tiii!“ făcu trompetul, şi, simţind sîngele şurluindu-i pe gît îşi domolì goana calului. Ofiţerul turc se uitâ iarăşi înapoi. In urma celor patru urmăritori, călăraşii, desmeticiţi, soseau în pîlcuri. Nu mai era scăpare. Sublocotenentul Ciucă zărì pe başbuzug îndreptînd revolverul spre el, apoi, rămase mirat văzînd că

www.digibuc.ro

fugarul se răsgîndise, întorcîndu-se iar cu faţa înainte, vroind parcă să-şi păstreze glontele.

Erau numai cîteva asvîrlituri care îi despărţea; cei din urmă soseau şi dînşii; atunci se întîmplă ceva la care nu se aşteptase nimeni.

Başbuzucul scoase un strigăt ascuţit şi sălbatec, ca să-şi avînte calul, şi, într'o hotărîre de al căruia sfîrşit nu se 'ndoia par'că, se culcă de tot peste coama lui, îl apucă cu mîna stîngă de supt grumaz, iar cu dreapta îi puse revolverul în ureche, şi trase. Ca un fulger aşa sclipì trupul alb al calului în saltul cu care se prăbuşì, trăsnit, la pămînt. Caii sublocotenentului şi al căpitanului, în vîntul goanei, trecură mai departe, pănă ce călăreţii să-i poată oprì. Apoi, tăcuţi, de-abia trăgîndu-şi sufletul, se întoarseră la pas. Calul alb al başbuzucului zăcea ghem, fără de viaţă. În căderea lui se rostogolise peste trupul ofiţerului tînăr care rămăsese mort pe loc, cu buzele pătate de sînge. Era un băiat ca de vre-o nouăsprezece ani, cu nasul scurt, fruntea îngustă, şi cu acel zîmbet de batjocură împrăştiat peste faţă, zîmbet care nu i se ştersese chiar după straşnica lui moarte. În mîna

www.digibuc.ro

dreaptă, întinsă în lături, ţinea încă strîns revolverul care fumega.

Călăraşii se făcură roată şi priveau tăcuţi cu toţii, la mîna aceea care împrăştiase moartea printre ei. Sublocotenentului Ciucă îi veniră lacrămile în ochi; căpitanul făcu un pas să se apropie de viteaz, să-l vadă mai bine; iar trompetul Boangă îşi apăsă basmaua pe sfîrcul urechei ce sîngera încă, şi, privind la mort, apoi la călăraşi, îşi scăpă gîndul prin vorbe:

— Straşnic *român*, măi băieţi, mă!...

www.digibuc.ro

Palma

www.digibuc.ro

PALMA

La 27 Noembrie se aflase, de cu vreme, că din pricina lipsei de hrană şi a nerăbdărei soldaţilor, Osman-Paşa va încerca o eşire; se şi băgase de seamă oarecare mişcare spre Vid, mai sus de Dolny-Dubnik; generalul Ganetzki, care se părea că va suferi atacul, îşi luase toate măsurile de împotrivire.

Căpitanul Merişescu primise porunca să-şi ducă escadronul de călăraşi, la locul însemnat pe hartă, ca să acopere drumul de care ce ducea spre Dolny-Etropol. Mai 'nainte de a se lumina era la locul arătat, ascuns, mai la oparte, după un dîmb. O negură deasă învăluia totul; frigul străbătea hainele; caii tremurau; şi călăraşii descălecaseră, tropăiau din picioare, îşi suflau în mîni să şi le încălzească...

www.digibuc.ro

Încetul cu încetul lumina înprăştiâ ceaţa, dîmbul începù să se vază, acoperit de brumă, cît şi drumul îngust, bătătorit. Căpitanul porunci încălecarea, trimise o patrulă înainte, şi se uitâ la ceasornic. În aceiaşi clipă, dincolo de Vid, bubuì tunul turcesc; apoi bubuiturile se 'ndesiră, puternice, grozave, dintr'o parte şi dintr'alta, — linia de învestire răspundea. Patrula se întoarse în galop: de pe dealul din faţă lupta se putea urmări bine. Se părea că Turcii trecuseră Vidul, şi că se apropiaseră de cea dintâi linie de întăriri. Lupta se da grozavă; de departe se auzea un vuet nedesluşit, adînc uneori, ca al unei mări furtunoase, alteori ca al unui cutremur ce prăbuşea pământul. Iar salvele pîrîiau neîntrerupt, cu sunetul sec al lemnelor uscate ce ard. Mai tîrziu, se auzì un tropot, şi, încolo, pe la spatele escadronului, spre Gorny-Etropol, trecea, grăbit, un regiment de cazaci. Un ofiţer de ordonanţă se zărea departe, ca o vedenie, străbătînd cîmpul; fără îndoială purta un ordin către întăriri. Apoi călăreţii se încrucişară pe rînd, cîte mai mulţi sau singuri.

Călăreţii aşteptau tăcuţi, îngrijoraţi, cu dîr-

www.digibuc.ro

logii cailor înfăşuraţi pe după pumnul mînei stîngi. Lupta ţinea de trei ceasuri, şi acum urmà par'că o clipă de liniște. Căpitanul Merişescu pierdù răbdarea. Dete pinteni calului, şi, urmat de un cornist, suì dealul din faţă. În vîrf se oprì să se uite cu binoclul. În apropiere cîmpul era gol, spre dreapta lupta urma întărîtată, cruntă. Pe frontul rusesc întăririle veneau mereu; se vedeau sosind în pîlcuri, — fără să se deosibească de-s Ruşi sau Români -- desfăşurîndu-se, grabnic într'o parte şi 'ntr'alta. Apoi se putù desluşì bine mişcarea de înapoiere a Turcilor: erau respinşi.

Căpitanul îşi dete seama că, firește, în frămîntarea luptei nu se mai gîndise nimeni la escadronul său, dar înţelese că drumeacul Dolny-Etropolului nu mai avea de ce fi păzit. Pe căpitan nu-l mai răbdâ inima să steie locului; trimise cornistul cu porunca să rămîie în urmă o patrulă, iar restul escadronului să-l ajungă. Peste cîteva clipe, înaintau cu toţii pe şesul din faţa Opanezului, pe malul stîng al Vidului. Se zărea bine îmbulzeala de pe malul rîului; Turcii căutau să-l treacă înapoi. Salvele îi urmăreau. Lupta avea să se încheie.

www.digibuc.ro

Un sublocotenent tînăr de cazaci ajunse escadronul din urmă. Purtase o poruncă şi acuma se 'ntorcea; într'o franţuzească stricată dase deslușiri căpitanului: grosul cavaleriei unite aştepta la spatele frontului de luptă între Dolny şi Gorny-Etropol. Căpitanul vroi atunci să ocolească, să meargă spre gros, cînd, în spre stînga, de după nişte spinării, departe, răsări un pîlc de călăreţi, vreo sută poate. Ofiţerul de cazaci se uită bine, şi spuse: „Cerkezii!“ Căpitanul Merişescu oprì puţin escadronul. Îşi închipuì că avea în faţă o patrulă mai mare, dintre puţinii călăreţi ce erau în Plevna, o patrulă pusă la o aripă ca o flancgardă. Dar n'avù vreme să se sfătuiască mai mult cu ofiţerul rus, căci Cerkezii ocolise, şi o luară în trap spre ei. Nu mai era nici o clipă de pierdut; căpitanul îşi puse escadronul în marş, ondulînd pe şes; apoi, ocolì şi el, ca să facă faţă duşmanului, mai puţin numeros, dar foarte iute. Cînd cele două pîlcuri de călăreţi se zăriră bine unii pe alţii, căpitanul Merişescu porunci „năvala“. Călăraşii traseră repede săbiile, şi, plecaţi pe coama calului, cu pulpele strînse, cu pumnul încleştat pe dîrlogi,

www.digibuc.ro

se repeziră strigând „ura!“ în spre ceata Cerkezilor. Aceştia într'o clipită de ochi se răriră unul de altul. Căpitanul Merişescu şi sublocotenentul rus, galopau alături; drept în spre ei, venea singur, un Cerkez bărbos, acoperit de fireturi, pe un cal sur, mărunţel, ce alerga într'o goană nebună. Sublocotenentul de cazaci ridică sabia arcuită, să o avînte spre potrivnic, cînd, apropiindu-se, băgă de seamă că Cerkezul venea dezarmat, cu mîna stîngă în coama calului, cu dreapta în şold. Cazacul îl privi ţintă, apoi lăsă sabia în jos, nevrînd să atace pe un om fără de arme. Calul Cerkezului trecù repede, ca o săgeată, atingînd pe acel al cazacului; şi 'n clipa ceea de apropiere, căpitanul Merişescu prinse, ca într'o sclipire, mişcarea Cerkezului, care întinse mîna, şi cu putere, trîntì din vînt cazacului o palmă grozavă. Ofiţerul rus se lăsă pe spate, aproape să cadă, apoi se plecă înainte, trecù sabia în mîna stîngă, în care ţinea şi dîrlogii, iar cu dreapta îşi apăsâ ochiì orbiţi de lacrimi.

Escadronul se oprì cu greutate din fugă. Cerkezii nu suferiseră nimic, se 'ntruniseră, şi

www.digibuc.ro

ocolind, se pierdură spre Vid. Trei călăraşi fuseseră rîniţi. Sublocotenentul îşi apăsa mereu faţa cu mîna. Căpitanul se apropiè de dînsul, să se uite; pe obrazul ofiţerului rămăseseră trei dungi roşii,— urmele degetelor cerkezului. Sublocotenentul de abia putù îngîna, de furie: „Ticălosul!“

Apoi, la ţ as, o luară înapoi.....

Turcii trecuseră înapoi Vidul, cu pierderi grozave; Osman fusese rânit; după prînz se dădură învinşi. A doua zi biruitorii intrau în Plevna. Ofiţerii turci, descinşi, se 'ntîlneau, vorbeau şi se salutau cu ofiţerii români şi ruşi. Mîncau la un loc chiar. Căpitanul Merişescu şi sublocotenentul de cazaci nu se mai despărţiră. Spre seară, intrară într'un birt mic, cu tavanul jos, înnecat de fum. Se aşezară la o masă, şi porunciră două ciaiuri, cînd cazacul se uitâ în fund, apoi, apucînd pe căpitan de mînă şi, arătînd spre un colţ, întrebâ cu glasul tremurat:

— Acela nu-i Cerkezul?

Căpitanul se sculâ în picioare şi privì într'acolo. Printre mai mulţi ofiţeri turci, dimprejurul unei mese acoperite cu pahare şi ceşti, Cerkezul fuma liniştit.

www.digibuc.ro

Căpitanul răspunse:

— Da, el e.

Ofiţerul rus se stăpînì apoi îi spuse:

— Fiindcă soarta mi-l scoate iar în cale, du-te şi *provoacă-l* din partea mea.

Căpitanul Merişescu sorbì odată din paharul care aburea în faţa lui, apoi se uitâ prin prejur. Nu mai era nici un alt ofiţer rus sau român:

— Mă duc singur, zise.

Se sculâ, apoi păşì încet spre masa ofiţerilor turci. Ajuns acolo, se oprì, salutâ, şi îndreptîndu-se spre Cerkez îl întrebâ dacă îi poate vorbì în franţuzeşte. Cerkezul nu ştia, dar un alt camarad de alături primì să le slujească de tălmaciu. Căpitanul vorbì rar, dînd vreme tălmaciului să spuie, în turceşte, ce auzea:

— Vin din partea sublocotenentului de cazaci Smirnoff, începù căpitanul, acela care, dimpreună cu mine, a avut cinstea a vă şarja eri... În faţa faptei de om de inimă, căci văzîndu-vă fără arme n'a vrut să vă lovească, ... d-voastră aţi răspuns, din fugă, c'o palmă, a căreia urme se văd încă pe obrazul ofiţerului. El vă cere o luptă cu armele, spre a spăla insulta ce i-aţi adus.

www.digibuc.ro

Căpitanul tăcù; Cerkezul după ce aflâ din gura tălmaciului cele de pe urmă cuvinte, se sculâ în picioare:

— Atunci cînd am şarjat, zise dînsul şi tălmaciul vorbì după el, ştiam că *Gaziul* e rănit... Înţelegeam că vom fi învinşi... În pistol nu-mi mai rămăsese nici o încărcătură, sabia îmi era frîntă... Traşi deoparte, ne odihneam caii purtaţi până atunci, cînd v'am zărit; v'am atacat... N'aveam nevoie de arme, am înfruntat moartea... Am văzut pe camaradul d-tale că pleacă sabia, şi-am înţeles de ce... Aceasta însă era un dispreţ pe care mi-l arunca, şi pe care, ca soldat, nu-l puteam primì... Iertarea e milă şi eu nu mă dădusem învins de vreme ce atacam... N'am făcut decît să pedepsesc dispreţul ce mi se arătase... Dar primesc duelul.

Cînd tălmaciul sfîrşì, căpitanul Merişescu rămase locului, fără să mai adaoge ceva. Ofiţerii Turci se sculară, dădură mîna camaradului lor, şi doi dintre dînşii se duseră îndată lîngă căpitan, să se înţeleagă asupra celor ce aveau să urmeze...

A doua zi, des de dimineaţă, pe cîmpul

www.digibuc.ro

acoperit încă de trupurile celor morţi în luptă, cazacul şi cerkezul se întîlniră. Martorii măsurară zece paşi, şi'n urmă le aduseră pistoalele. Cei doi potrivnici ridicară braţul, se uitară ţintă unul în ochii celuilalt, acelaş gînd le străbătù mintea, şi, la comanda „foc!“ sloboziră gloanţele în aer; apoi, mai 'nainte să li se poruncească să tragă din nou, lăsară pistoalele în jos, amîndoi deodată, se apropiară, şi-şi deteră mîna.

www.digibuc.ro

Răniții

www.digibuc.ro

RĂNIŢII

Cît putuseră, cercetaşii şi sanitarii, cutreieraseră cîmpul la lumina faclelor, şi căraseră, pe tărgi şi pe năsălii, sute de răniţi. Ii adunaseră aşa, cum îi găsise, Ruşi şi Români la un loc. Dar noaptea coborîse repede şi prin pîcla groasă care înăbuşea ca fumul, soldaţii de abia puteau pătrunde. Şi gemetele parcă amorţise; tăcerea adîncă a morţii pusese stăpînire peste întreg cuprinsul... Dar în zorii zilei, cînd prin valurile de pîclă începù a se zări ca la lumina unui chibrit, căciularii porniră din nou să caute printre căzuţi. Cea mai mare parte dintre ei zăceau întinşi pe spate, cu puşca alături, încinşi cu centironul, a cărora cartuşiere, deschise, lăsaseră cartuşele să cadă împrăştiate alături. Trupurile stăteau înţepe-

www.digibuc.ro

nite de fiorul morţii, şi pe obrazurile vinete bura de ploaie lăsase picături, ca lacrimele. Toate feţele aceste a cărora ochi închişi înfăţişau icoana mincinoasă a somnului, părea că plînseseră prin vis.

Puţini mai erau acei care mai trăiau încă în urma atîtui sînge pierdut. Unii îşi dădură sufletul îndată ce îi mişcară din loc, într'un suspin de uşurare. Pe aceia îi lăsa acolo, spre a fi îngropaţi în groapa mare, care avea să-i primească pe toţi în cuprinsul ei. Dar dintr'o vîlcea, în care apa de prin prejur se prelingea cu linceriri uşoare, străbătea un gemăt răguşit, care uneori se ridica, aspru şi trăgănat, ca o chemare desnădăjduită.

Un fior par'că trecù prin vinele căciularilor din apropiere. Dînşii ascultară o clipă, să-şi deie seama bine încotro trebuiau să apuce, apoi luară năsăliile şi porniră într'acolo. Ajunşi, scuturară scrumul faclelor, a căror flacără apăsată de pîclă, scăzuse, şi, la lumina care se împrăştiè dintr'o dată, soldaţii văzură deslușit grămada de oameni, căzuţi unul peste altul, încremeniţi par'că în cea din urmă tresărire a unei lupte sălbatice. Deasupra tuturor, un grenadir rus, un uriaș, scotea gemete

www.digibuc.ro

prelungi. Glasul lui era acela care pătrunsese până la urechea cercetașilor. Căciularii și sanitarii se puseră îndată pe lucru, rîdicară pe rus, apoi, dintre alți doi grenadiri morți, scoaseră pe un sergent de dorobanți al căruia piept se ridica încet, cu greutate. Un căciular se plecă și strigă, uimit:

— Îi domn' sergent Morcan, dela a opta....

Îl întinseră binișor pe năsălie, și sergentul rămase cu ochii pe jumătate închiși, cu o picătură de sînge la colțul din stînga a buzelor.

Soldații se făcură roată, apropiară faclele, și unul întrebă:

— Unde-o fi lovit?....

Dar un scîncet ușor le lovì din nou auzul. Un căprar îi îndemnă:

— Hai! băieți; i'auziți, mai este unul cu viață.

Și iarăși dădură la o parte trupuri înțepenite, vre-o patru, și dedesuptul lor o mînă se mișcă. Soldații rămaseră înfipți locului. Căprarul nu-și credea ochilor:

— Un turc!

— Ce-o fi căutînd *ista?* întrebă un sanitar. Și-un căciular nu știa ce era de făcut:

www.digibuc.ro

— Pe ista îl luăm, domn' căprar?

Căprarul stete puţin pe gînduri, pe urmă vorbì hotărît:

— Cum să nu-l luăm! Se chiamă că-i om, şi că-i rînit.... Să-l ridicăm.... Da, ce-o fi căutînd el aici?....

Soldaţii se plecară şi-l luară pe mîni. Atunci un strigăt sălbatic, ca un blestem, pornì din pieptul rusului care se uita cu ochii mari, şi încerca să dea din mîni.

— Ce-o fi avînd, de sbeară aşa? întrebă unul.

Căciularii se uitară la el, apoi unul părù că-l pricepuse din semnele şi din mînia lui:

— Ştii ce domn' căprar? i-i ciudă că ridicăm pe turc.

— Taci!!

Rusul urla înainte, încercă să se scoale, şi isbutì să arate cu mîna, ca şi cum vroia să gîtuie pe cineva.

Dar căprarul nu se îndupleca, ţipâ la rus:

— Ia, nu mai bîiguì acolo!

Şi porunci soldaţilor să pornească:

— Hai, gata; ridicaţi-i şi porniţi.

Pînza tărgei pe care trupul uriaş al ru-

www.digibuc.ro

sului se svîrcolea de furie, se lăsă pănă 'n pămînt, şi cercetaşii plecară încet, unii după alţii, luminaţi de facle înainte şi pe lături. În unele locuri se opriră, ca să poată trece peste cei ce zăceau nemişcaţi; apoi pîlcuri, pîlcuri de alţi cercetaşi se adunară, şi aşa, strînşi la un loc, intrară în cîmpul de dincolo de partea pe care se desfăşurase lupta.

În vreme ce mergeau, căprarul chemă pe un sergent:

— Domn' sergent Stoica! Am ridicat pe-un turc.

Sergentul se apropiè, şi mai 'nainte de-a vedea pe turc dădù cu ochii de dorobanţul rănit:

— Ista-i Morcan,... dela a opta...

Şi mai strigâ pe alţii:

— Mă Ciută,... Ciută! Vîrtane!... Morcan i-aici.

Ceilalţi gradaţi se apropiară. Căprarul arătă pe turc:

— Uitaţi-vă şi turcul.

Atunci, un soldat din compania lui Morcan povestì:

— Îra! ista-i turcu cel de-o căzut de pe parapet... L'am văzut eu cu ochii mei... se

www.digibuc.ro

lupta amarnic; l'oncunjurat şi de-ai noştri, şi ruşii, şi l'o tras încoa... era şi domn' sergent Morcan. Pe urmă n'am mai văzut nimic, că dedea compăniile celelalte peste noi, şi ne-am retras... Da pe turc l'am văzut cu toţii, cum dedea cu baioneta...

Un glas răsleţ bănui atunci:

— Ce l'aţi mai rîdicat?

In urmă răsăriră şi cîţiva grenadiri ruşi. Uriaşul, obosit de atîta strigăt, îngînă în limba lor ceva, şi dînşii se uitau încruntaţi la căprarul de sanitari...

Se luminase bine de ziuă cînd ajunseră la ambulanţă. Ofiţerul de serviciu veni să ia pe răniţi în primire, şi porunci cercetaşilor să-i ducă în baraca de scînduri care rămăsese goală, căci cei doi răniţi ce fuseseră aşezaţi într'însa muriseră peste noapte. Repede veniră doctorii, şi maiorul se apropiâ de cele trei târgi puse una lîngă alta. Întâi se oprì la căciular, se plecâ şi citì placa de alamă, cusută pe tunică:

Morcan Ion, sergent, Compania 8-a din Regimentul 16 de dorobanţi.

Îl desbrăcară încet, şi-l căută. Îi străbătuse

www.digibuc.ro

un glonț prin partea dreaptă a pieptului, și unul prin coapsă. O tăietură de baionetă îi deschisese în două mușchiul mînei drepte. Maiorul dădù din cap, și se întoarse către ceilalți:

— Prea mult sînge pierdut!

Apoi le porunci ce aveau de făcut.

Rusului, — Nicolai Nicolaieff — din regimentul de grenadieri, loviturile de baionetă îi sdrențuise toată partea de jos a spatelui, și un glonț îi atinsese șira spinării; nu mai era nici o scăpare.

La urmă toți se opriră lîngă targa pe care zăcea, cu ochii închiși, galben ca ceara, turcul Maiorul se mirâ la rîndul lui:

— Ce caută Nizamul ăsta la noi?

Atunci căprarul povestì cele ce auzise dela soldatul din compania a opta.

In fața rănilor turcului toți se dădură înapoi îngroziți: întreg era potrocolit de baionete. Maiorul se mirâ de așa putere de viață:

— E de necrezut cum mai trăește omul ăsta!... Are șapte suflete, ca mîța.

În vreme ce sanitarii îi spălau rănile, doctorul aștepta lîngă el. Turcul deschise

www.digibuc.ro

într'un rînd ochii, şi se uitâ pierdut împrejur. Atunci, deodată, glasul rusului, ţintuit locului de legăturile cu care-l înfăşurase, sbucnì din nou. Întoarse capul, şi, cu ochii holbaţi, vorbea repede, suflînd din greu.

Căprarul dădù deslușiri:

— Şi cînd l-am rîdicat tot aşa a ţipat, să trăiţi, domnule maior... că i-am găsit pe cîteşi trei la un loc.

Toţi se uitară miraţi la grenadir; maiorul îşi dete seama:

— Să ştiţi că s'au luptat; cîteva din loviturile din spatele rusului or fi şi ale ăstuia.

— Ş'acum nu-l iartă.

Un sublocotenent tînăr parcă se mira de asta:

— Auzi dumneata!

Apoi rusul se mai liniştì. Cîteşi trei rîniţii păreau mai uşuraţi, răsuflau aproape deodată; numai pieptul grenadirului isbucnea uneori mai puternic, într'o rîcîială ca de fierăstrău.

Afară cerul se spălase, şi prin cele două deschizături ale şandramalei de scînduri, o adiere de vînt căldişor se împrăştia până peste feţele celor ce zăceau. Doctorii stătură până ce-i bandajară şi le dădù doctorii care

www.digibuc.ro

să-i liniștească, la cîteși trei, apoi ieșiră. La ușe se opriră, și maiorul le spuse:

— Ăștia se duc pănă diseară... E de-ajuns ce le-am făcut. Operația ar fi zadarnică. Să-i lăsăm să moară liniștiți.

Sublocotenentul cel tînăr, cu gîndul tot la ura rusului, își șoptì iarăși:

— Auzi dumneata!

Și'n aceeași vreme se auzì din baracă un gemăt adînc și-un glas înăbușit:

— Domn' maior, domn' maior.

Toți intrară repede, și se uitară spre patul sergentului de dorobanți, care, cu capul întors spre ceilalți doi răniți, se încerca să spuie cît putea mai tare:

— Uitați-vă,... rusul... îl înăbușă... Toți întoarseră capetele și-un strigăt de spaimă isbucnì din pieptul tutora: rusul întinsese brațul, și, înfingîndu-și degetele, încleștate ca niște ghiare, în fața turcului, strîngea cu ochii închiși, scrîșnind din dinții. Nizamul gemea prelung.

Maiorul strigâ înfuriat, grenadirului:

— Lasă-l, lasă-l, n'auzi?

Dar rusul părea că n'aude, că împietrise în

www.digibuc.ro

încordarea de ură şi de răsbunare în care i se sleiau cele din urmă puteri.

Atunci deodată, înfuriat, ca scos din minţi, sublocotenentul de infaterie se năpustì spre rus, şi, desprinzîndu-i dintr'o smuncitură mîna, îi ţipâ, tremurînd:

— Ticălosule! ticălosule! ticălosule!

Pe obrazul turcului se prelungeau şiruri de sînge, şi din ochii lui deschişi, cobora încet un rînd de lacrămi.

Toţi tremurau, înfioraţi, dar rusul întoarse capul, şi'n limba lui, bănuia în cuvinte care se cunoşteau a fi de ură, căciularului, care chemase în ajutor.

Atunci maiorul porunci sanitarilor numai decît:

— Depărta-ţi-le paturile... şi să rămînă aici două plantoane...

Un doctor şterse de sînge şi legâ obrazul Nizamului, şi toţi eşiră sdruncinaţi, mai înfioraţi de fapta ce văzuse, decît de întreg răsunetul şi vaietul prelung al luptei din ajun.

Doctoriile ce le băuseră par'că mai răcorise pe cei trei răniţi. Plantoanele lăsară în jos

www.digibuc.ro

pînza de cort a deschizăturilor baratcei, şi'n liniştea umbrită dintre pereţii de scînduri, tustrei păreau că gîndesc la ceva. Deodată, de sus, dintr'o crăpătură a acoperişului, străbătù o rază de soare, scoborînd pănă jos, topindu-se pe pămînt într'un bănuţ de aur. Şi ochii celor trei oameni se îndreptară deodată spre dânsa, ca la ceva la care aveau cîte-şi trei dreptul să se uite, şi de lumina căreia să se bucure. Şi'n scînteierea razei celeia, rînd pe rînd, se întrupau privelişti deosebite, din ţări depărtate, chipuri de oameni străini unii de alţii: „Ochii sergentului Morcan se înfipseră în pereţii albi, văruiţi din Paştele ce trecuse, ai căsuţei dintre cei doi zarzări în care stoluri de vrăbii te asurzeau. Şi par'că pe poarta ogrăzii îi intra carul, cu boulenii lui, cu Crivăţ, dulăul, în urmă... De ce n'or fi tăiat încă lemnele?.... Ce Dumnezeu? dădeau în iarnă, şi tot clădite în stînjeni le lăsaseră... Uite, uite mămuca ce sprintenă aleargă la poartă... Şi pune mîna la ochi... Postaşul trece... nu-i lasă nimic... Şi el nu-i scrisese în urmă... De ce nu'i scrisese, săraca?... S'a pus jos cu barba în palmă... şi-l aşteaptă... Aşteaptă mămucuţă, aşteaptă... c'o să viu"...

www.digibuc.ro

Și raza de soare tremură, și par'că din fața ochilor sergentului Morcan totul se șterge, în vreme ce ochii rusului tot mai prind încă herghelia de cai ce împînzește cîmpia întinsă și verde: „Și de ce oare calul lui nu ajunge herghelia ca altă dată? De ce caii ceilalți se depărtează mereu se duc, se tot duc, se fac tot mai mici, pănă ce se șterg în zare... Și de ce par'că o mînă nevăzută îi întoarce dîrlogii fugarului, și se vede, el pe el, cu capul plecat, înapoi pe drumul către casă... O piatră par'că îl lovește în șale... și cade"...

Raza de soare tremură pe cînd trupul uriaș al rusului se 'nfiorează...

Ca legate de sîrma de aur, se clatină în aer chipurile celor doi copilași ai Nizamului . . . Acesta îi vede bine, îi deslușește... iar se sting, iar se aprind, ca niște scîntei... apoi... nu se mai văd"... Și pe obrazul turcului un nou șir de lacrimi lunecă încet.

Ziua trece. Plantoanele dormitează. Raza de soare s'a topit toată în bănuțul de aur, care s'a șters par'că și el, de vreme.

Seara se lasă... Și odată cu umbrele înserării o undă de fierbințeală a cuprins pe cei

www.digibuc.ro

trei răniți; par'că tot sîngele ce le mai rămăsese în vine li se ridicase la cap. Fețele li se acopere de sudoarea ce li se scurge de pe frunte. Sergentul începe să murmure încet, cuvinte făr' de legătură. Plantoanele se trezesc, se apropie unul de altul, și rămîn nemișcați lîngă ușă. Unul zice:

— L'a apucat frigurile morții.

Celălalt deschide ochii mari, se uită și-și face cruce:

— Doamne, doamne!

Un gemăt prelung răspunde îngăimărilor căciularului.

— I-auzi, turcu'! spuse plantonul.

Și după cîteva clipe, ca și cînd o furtună s'ar fi abătut peste sufletele lor, să le sdruncine, grenadirul scoase un strigăt care cutremură baraca.

Cîte-și trei se sbat în ghiarele morții.

...Sună corniștii; drapelul fîlfîie pe linia frontului, și din flamura lui cad, sfîșiate de gloanțe, fășii sdrențuite.... E un învălmășag cumplit. Ruși stau la cot cu Românii și păsesc încet, pas cu pas, ca în potriva vîntului...—„Așa,.. măi... lîngă mine, tot lîngă mine

www.digibuc.ro

băieţi... Ai căzut, bre, Stancule?... dă-mi fanionul mie. Aşa... n'ai grijă"... Sergentul se sbate, mai are cîţiva paşi până la redută... Ceva cald par'că îi străbate coapsa... Un rus uriaş îl dă la oparte, şi porneşte ca un nebun înainte... De pe parapet se prăvale un turc, dar se ridică repede în picioare, şi cu o lovitură de baionetă culcă la pământ pe Părîngu Vasile... Rusul cel nalt se ia la luptă; se repede şi el, dar cade... — Trei lovituri una după alta, îl rănesc în spate, dar rusul nu se dă. Doar e odată om! Se avîntă şi baioneta se împlîntă în coapsa nizamului care se clatină. Se clatină dar tot mai are puterea să-l izbească. Atunci cu o lovitură de armă îl doboară. Rusul simte că odată cu vrăşmaşul pică şi el, şi alţii... — Supt greutatea trupurilor care-l acoperă, turcul vede că totul s'a sfîrşit, închide ochii, şi rămîne cu mînile întinse, ca'n semnul crucii, în semnul credinţei acelora eare l'au înfrînt"...

Şi cu cea din urmă încordare cîte-şi trei vreau să se ridice. Un gemăt prelung, ce semănă la sfîrşit cu'n plînset, înclină capul turcului pe piept. S'a sfîrşit. Ca un stri-

www.digibuc.ro

găt de izbîndă răsună rîsul grenadirului, care, în clipa aceea, poate că înțelesese suspinul de ușurare al potrivnicului său.

Un planton spuse:

— Cămărade, să știi că turcu' o murit...

Du-te și adù un fănar.

Peste cîteva clipe lumina ștearsă a gazului împrăștiè umbra bărătcei. Plantoanele se apropiară de patul nizamului. Capul i se plecase moale, cu bărbia înfiptă în piept. Plantoanele îl priviră puțin, apoi, se întoarseră spre rus, al cărui trup se svîrcolea în svîcniri repezi. Pe urmă se apropiâ de patnl sergentului. Soldatul cu lampa zise, după ce se uitâ:

— S'o dus și domn' sergent Morcan, s'o dus de mult.

Și-i apucă mîna:

— Îi rece.

Căciularul murise, fără să geamă, cu fața întoarsă spre locul în care lunecase raza de lumină.

Și cum priveau așa, un horcăit scurt, spăimîntător, îi întoarse repede în loc. Rusul se încordâ, apucâ marginile patului, și, strîngîndule cu mînile, se întinse. Apoi rămase nemișcat.

www.digibuc.ro

Soldaţii se uitară unul la altul, înfricoşaţi, apoi îşi făcură cruce. Cel cu lampa spuse celuilalt:

— Du-te şi raportează domnului maior c'au murit.

Şi după ce acela se duse, plantonul aşeză lampa pe măsuţa plină de sticle cu doctorii, din colţ, şi el rămase aşteptînd, cu ochii spre cei trei morţi, ca şi cînd se temea ca unul din ei să nu se scoale.

Gînduri ciudate îi treceau prin minte: se luptase şi dînsul în ajun, călcase şi el peste trupurile celor căzuţi, dar altfel i se părea moartea cînd tăcerea ei nu era tulburată de nimic... Glasuri se apropiau, şi-l smulseră gîndurilor; pînza baraţcei se ridică, şi maiorul urmat de o mulţime de doctori şi ofiţeri, ruşi şi romîni, intră. Se mai aduseră cîteva felinare, şi cei ce pătrunseră înăuntru, se descoperiră în faţa celor trei morţi, a cărora întîmplare o cunoşteau acuma cu toţii. Toţi tăceau, şi priveau munciţi par'că de acelaş gînd, că, mîne, puteau fi priviţi la fel. Dar cum numărul celor ce veniseră era mare şi nu încăpeau în baraţcă, maiorul porunci să li se facă loc.

www.digibuc.ro

— Apropiaţi-le paturile... acum s'au isprăvit toate între dînşii...

Şi, rînd pe rînd, intrau să se uite la cei trei soldaţi întinşi unul lîngă altul, la cei trei oameni, pe cari aripa ocrotitoare a morţii îi înfrăţise.

www.digibuc.ro

Prizonierul

www.digibuc.ro

PRIZONIERUL

Turcii fugiseră din Smîrdan, şi îşi găsiseră scăparea spre Vidin, lăsînd în drumul lor rămăşiţele goanei înfricoşate: tunuri, puşti, muniţii, — toate îngrămădite la un loc, unele peste altele; şi hrană, bucăţi de pîne îngheţată, sau pesmeţi tari ca fierul. Din spatele Smârdanului, până departe, îngustîndu-se din ce în ce ca o panglică, se trăgăna drumul bătut de paşii fugarilor. Fulgii nu putuseră acoperi toate urmele lor; călăraşii cari patrulau prin împrejurimi, goneau, de pe hoiturile cailor căzuţi, stolurile de corbi ce sburau croncănind, se roteau prin aer, iar, cînd patrulele se ştergeau în depărtare, se lăsau iarăşi, puzderii, şi se alungau unii pe alţii de la stîrvurile cari îi îndestulau.

www.digibuc.ro

Turcii fugiseră înfrînţi, după o luptă crîncenă; dar oboseala atîtor zile de încordare, dădură pe mulţi dintre ei prinşi în mînile dorobauţilor; unii se aşezaseră jos, cu capul plecat, cu braţele încrucişate, şi aşa, îşi aşteptau soarta de care erau încredinţaţi că, dacă le era scris, nu puteau să scape. Ai noştri îi prinseseră. A doua zi după luptă pornise spre Dunăre cîteva pîlcuri de prizonieri, şi astăzi avea să se ducă cel din urmă, vreo cincizeci de pedestraşi, între care se aflau şi cîţiva ofiţeri. Ca şi ceilalţi prinşi, trebuiau să facă drumul pe jos, pănă la Dunăre, supt paza călăraşilor. De cu seară sergentul major Mănciuc primise toate poruncile în privinţa aceasta. Trebuia să iee zece călăraşi şi doi gradaţi, pe sergentul Ghenciu şi brigadirul Păilă, şi, în zorii zilei, să pornească. Pănă noaptea tîrziu, soldaţii şi prizonierii se pregătiră, luară fiecare hrana trebuitoare,— pîne şi brînză, şi cînd se crăpa de ziuă, călăraşii erau pe cai, iar turcii, cîte patru, în coloană de marş, între ei. Şi porniră. În ajun contenise din nins, dar peste puţin începuse din nou, şi fulgii mari se cerneau, înfoieţi, în dimineaţa sură

www.digibuc.ro

şi îngheţată. Prizonierii se îmbrăcaseră care cum putuseră. Unii din ei aveau mantale, dar cei mai mulţi erau numai în vengherca lor albastră, scurtă şi sdrenţuită; cu fesul îndesat până după urechi, mergeau încovoiaţi şi slabi, cu mînile vîrîte în buzunarele şalvarilor, deabia scoţînd cizmele,— legate cu sfoară, să nu le cadă talpa,— din troianele prin care pîrtiile fuseseră din nou astupate. În frunte mergeau cei trei ofiţeri: doi căpitani de-ai lor, şi un sublocotenet; cei dintăi îmbrăcaţi în mantăli lungi, iar acest din urmă, numai în tunica pe care se mai desluşeau urmele galoanelor de fir. La plecare, un soldat, un cerchez, îi dăduse mantaua lui, dar el nu o primise, şi, vînăt de frig şi slab, de i se vedeau oasele obrazului cum îi străpungeau pielea, înainta cu greu, cu ochii tulburi, şi par'că urmărind ceva în depărtare.

Smârdanul se pierdea în urmă; şi'n curînd albul nepătat al cîmpului obosì vederile. Oamenii îşi duceau uneori mînile la ochi şi îi freca, vrînd parcă să le iee ceaţa ce-i învăluise. Cîţiva mergeau buimaci, ca ameţiţi, iar în capul coloanei, calul negru al sergentului

www.digibuc.ro

major Mănciuc, tăia vînjos valurile de omăt, cu capul în piept, cu mușchii picioarelor întinși ca niște coarde. Din cînd în cînd sergentul major se întorcea, își punea calul pe flanc, și lăsa să-i treacă pe dinainte convoiul. Atunci își încrunta fruntea și striga, apăsat, la cîte vre-unul:

— Mă Stavere, o s'adormi pe cal; atunci ce-o să facă cel de pe jos, ha?

Pe urmă dădea pinteni și își lua locul, în fruntea coloanei, cu capul în piept, și el, ca și calul, legănîndu-se cînd la dreapta cînd la stînga.

Straşnic om era sergentul major Mănciuc. Întreg regimentul îi ducea frica, și chiar ofițerii îi vorbeau lui mai altfel. Scurt, îndesat, cu capul mare și ochii verzi, numai c'o mustață,— că pe una i-o luase, dimpreună cu un capăt de buză, svîrlitura unui cal,— își șuera cuvintele mai mult decît și le spunea. Doi dinți îi rămăseseră goi, și totdeauna părea că rînjește. Viteaz și vînjos ca un taur, se repezise odată într'un pîlc de cerchezi, fără să-și scoată sabia, și, împlîntîndu-și mînile în gîtul celui dintăi, îl smulsese de pe cal, și se întorsese

www.digibuc.ro

cu dînsul, tîrîş, în mijlocul escadronului înmărmurit.

Multe însărcinări avusese sergentul major Mănciuc, dar de nici una nu fusese mai mîndru ca de aceasta din urmă. Celelalte convoiuri plecaseră comandate numai de ofiţeri, lîngă cari îl puneau şi pe el acuma. Fără o putere de judecată mai largă, el ştia una: era soldat, şi'n războiu duşmanul nu trebue cruţat. Năpîrcii trebue să-i sdrobeşti capul. Dacă el ar fi fost în locul oricărui din cei ce-l urmau, cu capetele plecate în jugul înfrîngerii, şi-ar fi primit soarta fără să crîcnească. De cînd plecase la un lucru se gîndea,— şi nu-i putea dà de rost: la ce ducea în ţară pe toţi prizonierii ăştia? la ce i-ar fi hrănit statul? la ce ajunşi cu bine, — dacă vor ajunge,.... şi la gîndul acesta musteaţa îi tremura şi fruntea i se'ncreţea — i-ar fi trimis înapoi în ţara lor. Nu, asta n'o înţelegea. Să-i fi dat pe mîna lui: la rînd, în front, *alinierea!* un pluton cu carabinele încărcate în faţa lor, „foc!!“ şi gata....

Aşa gîndea sergentul major Mănciuc, cînd i se părù că i miroase a ţigară. Întoarse capul, şi, printre călăraşii ce mergeau în frunte,

www.digibuc.ro

văzù pe unul dintre cei trei ofiţeri turci, pe unul bărbos, fumînd. Mănciuc întoarse calul, înfipse cu ciudă pintenii, şi, despicînd rîndul, smulse ţigara şi o aruncă:

— Nu e voie. Auzi?.... Nu'nţelegi ce-ţi spui?.... Ei! să ştii că nu e voie....

Căpitanul se uità cu ochii mari la el, cu un zîmbet de dispreţ şi mînie, de care buza de jos îi tremura uşor. Mănciuc se ridică în scări, şi, cuprinzînd cu ochii, pe deasupra convoiului, pe călăraşi:

— Dacă mai fumează unul.... apoi!...

N'avea nevoe să sfîrşească. Călăraşii îl cunoşteau. Sergentul major Măuciuc nici comenzile nu şi le sfîrşea: cu toate astea escadronul se învîrtea ca o vîjiitoare.

Dar drumul se îngreuia, ninsoarea se îndesea din ce în ce mai tare, şi un vînt aspru începù să sufle dinspre Dunăre, purtînd troienile dintr'un loc într'altul, ca pe nişte valuri.

Caii suflau din greu, iar oamenii, înţepeniţi, cot la cot, păşeau încet, trăgîndu-şi sufletul, ca şi cum se înnăbuşeau. Sprijinindu-se fiecare de celalt, se apucau pe după mijloc, unii de alţii, se aplecau ca şi cum ar fi tras

www.digibuc.ro

la plug, şi îşi regulau mersul, încordîndu-se, cu toţii deodată.

După două ceasuri, sergentul major Mănciuc, oprì convoiul. Atunci, cu ochii iscoditori, privì peste capetele tuturor, şi-i numărâ; erau toţi. Se ţinuseră bine. Dar pe feţele unora ninsoarea îngheţase, şi din ochii rătăciţi, din răsuflarea grăbită a piepturilor, se vedea bine că la a doua postaţă erau să cadă.

Prizonierii se aşezară jos în zăpadă; unii îşi suflau în mîni să şi le încălzească. Sublocotenentul, învineţit de frig, părea că nu mai simte nimic, că nu vede. Împrejurul gîtului, pe fes, şi pe umeri, ninsoarea se strînsese într'un strat gros, ca o blană albă, care poate îi ţinea cald. Căpitanul bărbos îi vorbea; îl îmbărbăta. El nu răspundea nimic, ca şi cum n'ar fi auzit cuvintele tovarăşului. Căprarul Păilă se uita la el, şi'n sufletul lui de om milos par'că se făcù un gol. Îi părea rău de tinereţea, de ştiinţa copilandrului care ajunsese ofiţer, şi care avea să cadă acuma, departe de toţi ai lui, de toţi care-l iubeau.— Păilă se luptase, nu dăduse înapoi niciodată, că era soldat doar, dar aşa era firea lui: îi era milă

www.digibuc.ro

și de-un cîne. Ofițerul turc își scoase fără să vreie mîna, vînătă de frig, și o duse la gură; atunci brigadierul desfăcù coburii, se uitâ spre Mănciuc, și, cum acesta privea într'o parte, se plecâ și-i ḑete sublocotenentului perechea de mănuși ce o avea mai mult la el. Ofițerul le luă, deschise ochii mari, apoi zîmbì și dădù din cap. Puse mănușile și rămase iarăși nemișcat.

Sergentul-major strigâ:

— Ei, Știucă! ia calul în trap și vezi, ce se zăreşte colo, — ce-o fi pata ceia neagră?

Călărașul pornì, soldații și prizonierii îl urmăriră cu privirea, îl văzură cum descalecă, cum ridică apoi ceva din omăt și se întoarce:

— Să trăiți, domnule sergent major, iacă, o scurteică ferfeniţită, și un fes.

Mănciuc scoase sabia, le luă în vîrf și arătîndu-le:

— E-he! ista-i unul dintre cei porniți de ieri.

Prizonierii înțeleseră: era unul de-ai lor, căzut în ajun, sfîșiat de lupi; și un fior le trecù prin trup. Sublocotenentul ridicâ ochii și par'că privirile îi rămaseră atîrnate de bucăţica de haină sdrenţuită în dinții fiarelor.

www.digibuc.ro

De sus, din înalt, se auzì un vaier, ca o tînguire, şi vîrtejuri de corbi înpînzirã zarea. Toţi priviră spre cer.

Unii dintre prizonieri se gîndiră poate la spăimîntătorul sfîrşit, acolo, în largul cîmpului, cînd de abia căzut eşti ciuruit, găurit, de ciocurile hrăpăreţe ale păsărilor, mai îndărătnice şi mai lacome decît lupii, ale păsărilor care se hrănesc din trupurile oamenilor şi a cailor căzuţi în războaie, care-şi mînjesc aripele de sînge ca să ducă apoi, în adîncul senin al cerului, semnul vrajbei şi nimicniciei de pe pămînt.

Manciuc ridicâ în sus capul, şi şoptì printre dinţi:

— Ne vin' musafiri.

Apoi dădù porunca de plecare. Dar prinşii se sculară anevoie, şi doi dintre ei rămaseră jos, strînşi cu bărbia la genunchi, cu mînele înţepenite, ca şi cum îngheţaseră acolo. Călăraşii le strigâ să se scoale, cîţiva prizonieri îi ridicară şi-i luară pe mîni. Convoiul pornì, încet, trăgănat, lungindu-se din ce în ce, din pricina mersului tot mai îngreuiat al oamenilor.

După cîtăva vreme un şir se oprì: unùl

www.digibuc.ro

dintre cei doi prinși pe cari îi luaseră ceilalți să-i poarte, își dăduse sufletul. Supt de boală, sleit de osteneală, își găsise sfîrșitul. Tovarășii îl lăsară jos, vroiră să-l acopere cu zăpadă, dar sergentul major băgase de seamă și răcni: „Înainte!“

Trupul celui dintâi căzut rămase în urmă ca o pată. Nimeni nu mai întoarse capul să se uite înapoi, dar un vaet surd, un învălmășag prelung în aer, arăta deslușit ce se întîmpla acolo. Stolurile de corbi coborau spre pământ....

Căzuseră șapte prizonieri, dintre care doi fuseseră părăsiți suflînd încă. Brațele tovarășilor erau prea înțepenite să-i poată ajuta, adăpost nu se găsea, și seara cădea mohorîtă, cețoasă. Călărașilor le înghețase și lor picioarele în cizme, lăsaseră dîrlogii pe gîtul cailor, și-și băteau palmele una de alta. Numai Mănciuc mergea tot în frunte, calul lui lua tot cel dintâi troienile în piept, cu mușchii picioarelor încordați ca niște otgoane.

Sublocotenentul turc pierdea puterile din ce în ce; căpitanii îl luară între dînșii, îl purtau aproape; dar el își dete în curînd seama că

www.digibuc.ro

i-ar fi peste putinţă să meargă până la sfîrşit. Încetul cu încetul rămase în urmă, în rîndul al doilea, apoi se perîndâ prin toate celelate rînduri, şi, cînd cei din urmă patru prizoneri, la cot cu care mergea, vroiră să-i dee ajutor, dînsul nu primì, îndărătnic, hotărît par'că în slăbiciunea lui. Brigadierul Păilă se uita la el, îl văzù că se clatină; bucuros i-ar fi dat calul o parte din drum, până se va mai întrema! Dar cunoaştea bine pe sergentul major Mănciuc: ar fi fost în stare să-l împuşte. Se plecă numai, atinse umărul ofiţerului şi-i arătă în zare:

— Colo ... nu mai este mult.

Sublocotenentul înţelese, din mişcarea călăraşului, ce-i spunea, îşi întinse într'un zîmbet buzele înghеţate, şi dădu trist din cap.

Cu lăsarea serii, crivăţul părea că se înteţeşte, şi din depărtări veneau vaiete neînţelese, din păduri pe care le frămînta vîntul, sau din adîncuri de văi în care urlau fiarele.

O jale mare cuprinse pe Păilă. Se întorcea acasă după atîta vreme de lipsă, scăpase dela moarte, şi cu toate aceste par'că ceva i se rupsese în piept; nu putea să înţeleagă, în

www.digibuc.ro

sufletul lui de creştin, cum avea să lase să se prăpădească în pustietăţile ăstea pe ofiţerul tînăr care, ca şi dînsul, se luptase. Şi cum gîndea astfel, deodată par'că se făcù un gol lîngă dînsul; întoarse capul, şi văzù că sublocotenentul lunecase în omăt, şi rămăsese acolo, nemişcat.

Oprì calul, dar în clipa aceea glasul sergentului major răsunâ aspru:

— Mai repede!.. Brigadier ne apucă noaptea...

Şi pornì. În faţa ochilor însă i se pusese o pînză prin care nu putea privì, şi între gene îi răsăriră două lacrimi.

Nu-l ştia pe copilandrul cela, nu-l mai întîlnise nici odată, şi totuşi i se părea că-l iubeşte ca pe un camarad, ca pe un tovarăş de arme... Îl văzuse bine cum căzuse şi cum rămăsese nemişcat... Poate că murise... Ar fi fost mai bine,— scăpa... Dar dacă trăia încă? Ce spaimă, ce grozăvie să rămîi în mijlocul cîmpului, să vezi cum sbor spre tine corbii.

... Şi-ai tăi, ai tăi, acasă, te aşteaptă!... Da, mai bine ar fi fost să fi murit. Gîndul acesta îl necăjea, i se înfipse în minte. Deodată strînse dîrlogii şi calul se oprì. Convoiul

www.digibuc.ro

mergea înainte, şi cînd se depărtă, Păilă se întoarse şi porni în galop. Prin lumina cenuşie a serei, zări trupul ofiţerului, sprijinit într'o mînă.

Prizonierul rămăsese aşa, împietrit, uitîndu-se cu ochii mari deschişi, ţintuind par'că o privelişte de groază. Brigadierul descălecă, se plecă şi-l luă în braţe. Vroi să-l ridice în picioare, dar genunchii ofiţerului se muiâ, şi trupul lunecâ în jos, ca şi cum s'ar fi topit. Călăraşul privì împrejur..... nimic şi nimeni.

Nu-l putea lua, iar inima nu-l lăsa să-l părăsească. Atunci, un gînd îi străbătù prin minte.

Duse mîna la centiron, la spate, şi scoase revolverul, apoi îl întinse prizonierului. Acesta înţelese, prin ochi îi trecù o licărire de bucurie, şi de abia luă arma cu amăndouă mînile. Călăraşul se sculâ şi întoarse capul, ferindu-se să vadă ceva groaznic; şi, după cîteva clipe, cît trebuiră degetelor înţepenite ale ofiţerului să apese pe trăgaciu, se auzì o detunătură pe care crivăţul o furâ repede, şi o pierdù în depărtare.

Călăraşul privì: sublocotenentul îşi descăr-

www.digibuc.ro

case revolverul în inimă, şi rămăsese întins, încremenit în cea din urmă svîcnire a trupului cuprins de moarte. Brigadierul se plecă, se uită îndelung la faţa care aproape nu se mai putea desluşì din umbrele serii. Tremurînd, ridicâ relvolverul, îl vîrî în toc, apoi acoperì trupul cu omăt. Îşi mai aruncâ ochii odată; nu se vedea nici o urmă: supt giulgiul alb al cîmpului par'că nu se întîmplase nimic. Călăraşul îşi simţì sufletul împăcat, acum; era liniştit. Încălecă şi peste puţin ajunse convoiul. Lipsa nu i se băgase de seamă. De sus cădeau fulgii într'una, foşnind, ca un şopot; şi'n frunte calul vînjos al sergentului major Mănciuc, tăia, pieptiş, troienile. Iar oamenii mergeau cu capetele plecate . . . Şi noaptea cădea.

www.digibuc.ro

Ticălosul

www.digibuc.ro

TICĂLOSUL

În cîteva clipe cîmpul dintre Dolny-Dubnyc şi Gorny-Dubnyc se goli. Cazacii şi regimentul de roşiori se avîntase ca o furtună, şi turcii adăpostiţi prin popuşoaie, dădură înapoi. Răniţii şi morţii lor rămăseseră ascunşi printre cocenii înalţi, uscaţi de toamnă, iar pe cîmpul neted de dincoace, stăteau prăvălite trupurile cazacilor şi roşiorilor cari căzuseră loviţi de gloanţele vrăjmaşului.

Preutu Gheorghe, sergent într'al patrulea escadron, fusese rănit la mîna stîngă, şi sîngele îi înroşise pumnul care părea acuma una cu tunica; lovitura îl trîntise de pe cal, şi, într'un tîrziu, venindu-şi în fire, se ridică, îşi luă sabia căzută lîngă el de şi-o vîrî în teacă, şi privi înprejur. Departe, liniile dorobanţilor şi-a vî-

www.digibuc.ro

nătorilor păreau că mişună în zare, şi pe de-asupra, ghiulelele se încrucişau în aer, trecînd dintr'o parte într'alta, vîjîind, ca şi cum ar fi destrămat pînza aerului ce pîrîia. În stînga, un soldat de roşiori, rănit, se sculase şi el şi se uita ca ameţit. Brigadierul îl întrebă:

— Eşti din escadronul trei?

— Da, să trăiţi.

— Ce ai?

— Un glonţ mi-o scrijelit pulpa; da' trebuie să mă fi lovit unul cu latu' săbiii în cap, din goană. Îs buimac.... de aceea am căzut.

Soldatul mai stete puţin, îşi prinse capul în mîni, apoi privi împrejur; şi deodată parcă îşi amintì.

— „Iacă, acu' m'am luminat, domnule sergent, cînd îl văd pe ista . ." Şi arătă, mai încolo, un cerchez întins pe spate, cu braţele în lături, cu picioarele sgîrcite, cu gura dechisă ca şi cum ar fi murit strigînd ajutor.

— Cînd am năvălit încoa, au ieşit cerkezii, drept spre escadronul nostru... şi ne-am luat la harţă... eu am luptat cu ista... îl cunosc bine, că l-am lovit drept în faţă, în piept. Şi cînd l-am doborît de pe cal, deodată am

www.digibuc.ro

simţit o lovitură în creştet, şi nu mai ştiu... Am căzut...

Îşi duse mîna la cap:

— Capu mi-i umflat, drept în creştet .. dacă nimerea cu tăişul,... apoi... îmi făcea seama.

— Ai avut noroc... Poţi merge? Că o să vie la atac, şi 'n focul luptei, n'o să se ferească ei de noi... Să mergem spre liniile noastre...

Sergentul se uită spre redute:

— Redutele-s departe... n'o să ne nimerească gloanţele... Şi apoi; cum ne-o fi scris... Hai! încearcă.

Soldatul se sculă în picioare, făcù vreo cîţiva paşi, şi răspunse:

— Pot.

Şi amîndoi, unul lîngă altul, încet, porniră.

Şrapnelele sbucneau în depărtare, împroşcînd, unele, — redutele vrăşmaşe, altele, — companiile dorobanţilor şi-ale vînătorilor, şi o negură uşoară începù să selase deodată, despărţind, ca o pînză, cerul de pămînt. Cum mergeau aşa cei doi răniţi, se opriră dintr'odată. Drept înaintea lor, un cazac, o namilă de om,

www.digibuc.ro

întins cu faţa la pământ, ridica şi lăsa capul în jos, ca un popîndoc, ferindu-se şi uitîndu-se cu grijă par'că la ei. Roşiorul se uitâ bine şi spuse grăbit:

— Domnule sergent, eu îl cunosc pe cela; vezi-l? se preface că-i rănit.

Dar sergentul nu crezù:

— Ei, cum o să se facă?

— De nu s'o fi prefăcînd să-mi faceţi ce-ţi vrea, domnule sergent.

Se mai uitâ bine. Rusul îşi luase par'că hotărîrea şi se ridicâ.

Soldatul urmâ:

— Îl cunosc. Escadronul nostru şi cu unul de căzaci, de ştia, a atacat un convoiu pe drumul Plevnei,.... un convoiu cu proviant, apărat de cerkezi. Cum ne-am repezit, cerkezii au năvălit şi dînşii spre noi, şi rusu' ista, mai 'nainte să dăm piept cu turcii, numai s'o plecat într'o parte a calului, o scos picioarele din scări, şi-o lunecat jos, pe-o coastă.... După ce-am gonit pe cerkezi, şi-am pus stăpînire pe convoiu, iacă îl videm şi pe dînsu' şchiopătînd, venind să'şi iee calu' care se ţinuse singur după ai noştri. Ruşii lui au

www.digibuc.ro

făcut haz... da' domn' vagmistru Cioacă, cel de-o căzut mort dăunăzi, în patrulă s'o dus şi l-o stupit drept între ochi; şi atunci l-o luat şi căzacii la ocară.... pe semne că vedeau şi ei că-i făcea de rîs.

Sergentul se minună:

— Mă, atuncea ista trebuie să fie un ticălos, că ruşii îs viteji doar.

— Ticălos, ce crezi;.... cu meşteşugul lui la călărie scapă să dee piept cu Turcu', şi pe urmă zice că o căzut în luptă....

Sergentul se îndreptă spre rus, care pornise, şchiopătînd, şi-l strigă:

— Ei! ei! camarade!

Rusul se făcù mai întăi că n'aude strigătele din urma lui, apoi se oprì. Era un om înalt, vînjos, puhav de beţie, cu ochii înconjuraţi de cearcăne albăstrii.

— Ce ai, camarade? îl întrebă sergentul.

Dar rusul nu înţelegea.

Atunci roşiorul îi arătă piciorul de care şchiopăta, şi-l întrebă:

— Unde eşti lovit?... da... acolo, la picior: ce ai?

Rusul înţelese ce arătau roşiorii, şi, pe limba

www.digibuc.ro

lui, începù să se vaite. Roşiorii nu-i pricepeau povestea, dar soldatul îi dădù pulpana mantălii la oparte, şi sergentul se uitâ cu amănuntul. Nimic, nici urmă de căzătură măcar; faldurile mantălii nici nu se mototolise; Rusul se lăsase uşurel, să lunece la pământ. Atunci sergentul se înălţă drept în faţa cazacului şi, mîniat, întocmai cum ar fi vorbit unui camarad vinovat, îi strigâ:

— Ticălosule!... te prefaci!

Şi cu mîna dreaptă, cu mîna sănătoasă şi voinică încă, îi trînti o aşa palmă că rusul se clătină pe picioare.

Dar fricosului îi fu poate şi lui ruşine, sau, într'o clipă de ciudă nebună, fiindcă fusese prins cu minciuna, se înfuriâ, că puse mîna, repede, pe sabie, şi-o scoase. Brigadierul prinse mişcarea, trase în aceeaşi clipă pe a lui, şi, cu o sclipire de fulger, îi lovì pumnul. Mîna rusului se'nroşì de sînge, sabia căzù, şi sergentul, furios încă, răcnì:

— Păi, să te crestez eu fîrtate, dacă merge vorba pe asta...

Ca prin minune cazacul se liniştì, înţelese că nu era glumă, şi cu vorbe domoale, se

www.digibuc.ro

rugâ, de iertare. Soldatul de roşiori spuse sergentului:

— Dumnezu ştie ce boscorodeşte! da se chiamă că i-aţi dat o învăţătură . . . să-l lăsăm în plata Domnului.

Sergentul îşi puse sabia în teacă, rusul tot aşa, după ce îşi legă mîna cu o batistă, şi cîteşi trei porniră, încet, pe cîmp.

Într'un tîrziu, soldatul prinse să rîdă singur

— La ce te gîndeşti? îl întrebâ sergentul.

Soldatul, cu un zîmbet isteţ pe faţă, răspunse:

— O să-i dee decoraţie, domnule sergent, că o fost rănit.

Şi amîndoi se înveseliră. Rusul întoarse capul, şi, văzînd că tovarăşii lui nu mai stăteau încruntaţi, ca adineoarea, îşi întinse şi el buzele, şi începù să rîdă fără să ştie pentru ce.

www.digibuc.ro

Câteva zile din Aug. 1877

16219

www.digibuc.ro

CÎTEVA ZILE DIN AUGUST 1877

— Din jurnalul unui sublocotenent —

Cu rugămintea că cel ce va găsi aceste foi, dacă va fi să cad în luptă, să le trimită: Colonelului în retragere Călinescu, la Iaşi, în Sărărie.

Sub-locot. Călinescu Petre.

. . . . . .

. . . . . .

22 August. Astăzi am avut o mare supărare; tot ce însemnasem pentru dumneata până acum, după cum îţi făgăduisem, dragă tată, mi-a spulberat vîntul într'o clipă. Aşa se face că drumul dela Dunăre până aici, va trebui să ţi-l povestesc eu însumi . . . dacă Dumnezeu îmi va îngădui aceasta. Închipuieşte-ţi; îmi scosesem din geantă foile de hîrtie,

www.digibuc.ro

şi, cu creionul în mînă, gata să iau şirul, perindam cele din urmă linii pe care le scrisesem în ajun, cînd, deodată, un vîrtej cum n'am văzut în viaţa mea, mi-a smuls tot ce aveam dinainte, şi, cît ai clipì, însemnările mele, amestecate cu foile de „preţă“, cu foile matricule şi cu ordinele de zi, de pe raniţa de alături a sergentului major, s'au făcut un singur mănunchiu, şi s'au dus în înaltul cerului. A fost o clipă de groază: corturi, fanioane, toate au căzut pradă furtunii năprasnice. Vîrtejul, smulgînd toate aceste, şi învîrtindu-se într'un călcîi, de bucurie, s'a tot dus, şi dus a fost spre Dunăre. Dacă aş fi poet, aş spune că vîntul mi-a smuls însemnările să ţi le aducă mai de grabă.

Dar aşa, prozaic cum sînt, dau toate în spatele întîmplării.

. . . Şi fiindcă-i vorba de 'ntîmplare: Sublocotenentul Silvestru şi-a rupt piciorul; mergea în capul plutonului şi, deodată, se făcù nevăzut. Peste un sfert de ceas de abia l-au putut scoate din fundul unei fîntîni părăsite, neîngrădite, şi atît de bine ascunsă de iarbă

www.digibuc.ro

că, la doi paşi depărtare. nu se putuse zări.

Şi iarăşi e o întîmplare că mi-am pierdut ceasornicul.

L-am pierdut, sau mi l-a furat ordonanţa ofiţerului de grenadiri Ruşi cu care am dormit astă-noapte.

Cînd mi-am dat seama, ofiţerul se dusese, cu vistavoiu cu tot... Şi aşa, nu mai simt viaţa trecînd!.. nu mai simt „apropiindu-ni-se *ceasul*“, cum zic căciularii noştri, cînd se gîndesc la întăririle Plevnei despre cari se vorbesc atîtea.

23 August. O observaţie. Soldatul nostru e supus, ascultător întotdeauna, şi gata la or'ce. De cînd am plecat în războiu însă, în sufletul lui s'a deşteptat par'că un nou simţimînt faţă de ofiţeri. Poruncile nu mai sînt porunci, ci *sfaturi*, pe cari le primeşte, şi le îndeplineşte nu fiindcă sînt *ordene*, — cum le zic ei — ci din credinţa desăvîrşită că numai *aşa* e bine. În războiu, soldatului nostru poţi să-i ceri or'ce, şi cînd îl priveşti cum

www.digibuc.ro

încearcă totul, îţi face impresia copilului care, fără să ştie, pune mîna pe jăratec.

Ce pustii sînt cîmpiile Bulgariei! Drumurile se întind prăfuite în zare, şerpuind printre imaşuri nesfîrşite. Rar cîte o căruţă cu cai, se dă la o parte, cu o roată prin şanţ, ca să facă loc coloanei. Şi bulgarul cu tichia lui pe cap, deschide ochii mari, se uită buimac, şi par'că ne 'ntreabă: „bre, voi ce sînteţi?“

Din cîte am putut afla, trecerea Ruşilor a lăsat urme neşterse, ca şi la noi în ţară. Fără să se facă prin meteahna lor nesuferiţi, sînt cei mai şmecheri oameni de pe faţa pămîntului... Dar, ce-i dreptul, fură cu haz... Îţi aminteşti cum ne povestea moşul Alecu de cazacul cela, care, trecînd pe uliţile Iaşului, cîntînd, cu 'ntreg polcul, cîntecele lor războinice, şi-a înfipt, ca un fulger, lancea în trei pîni de pe taraba unei pitării, şi cu ele 'n vînt, urmă să cînte vitejeşte ca şi cînd nu s'ar fi 'ntîmplat nimic... Cînd mă gîndesc la asta, sînt aproape încredinţat că vistavoiul ofiţerului de grenadiri cu care am dormit,

www.digibuc.ro

ştie mai bine ca mine, la vremea asta, cîte ceasuri sînt...

Am întrebat pe-un camarad. Sînt 9. Da... în bivuac sună stingerea! A început să bureze... Şi flăcării lumînării, la licărirea căreia scriu, şi ei par'că îi e somn; se stinge. Repede: mantaua—drept plapomă, raniţa camaradului Jîtariu — drept pernă... Şi, bună seara, tată.

24 August. Bruhh! ce zi ticăloasă. Cerne de sus mereu, o ploaie mărunţică, deasă, care-ţi umezeşte hainele pe trup, şi te neliniştește: Drumurile-s lunecoase. Şi nouri: de-aici, parcă-s altfel: sfîşiaţi, ca niște sdrențe, îşi tîrîie capetele pe pămînt. Zările-s închise; par'că acolo, la capătul lor, n'o să putem trece mai departe... Cu toate astea ştim bine, că ici, aproape, sînt multe drumuri care o să ne ducă paşii într'acelaş loc.

Divizia noastră a primit ordinul să înain-

www.digibuc.ro

teze spre Verbiţa. Divizia 3-a ne ia locul, la Kalişovaţ-Ribeń.

Astăzi a venit până la noi vestea luării, de către Ruşi, a *Lovcei*. Se spun fapte mari despre generalul Skobelef; a fost eroul zilei de alaltăieri. Iubit, la nebunie, de către soldaţi, Skobelef are şi faima omului viteaz ce este. Se spune că soldaţii lui merg cu el la luptă cîntînd. Şi nu dau înapoi, pentrucă el e mereu, neclintit, în frunte.

De altfel am băgat de seamă că soldatul rus cîntă toată vremea. El nici nu-şi dă seama cînd străbate etapele. Şi lucrul acesta îi ţine mereu împrospătat în suflet dorul de casă, de ţara lui. Cîntecul îl înfierbîntă, şi-i dă şi îndrăzneală. În privinţa aceasta, cred că soldatul nostru se deosibeşte de cel rus. Pe-ai noştri nu trebuie să-i pregăteşti, n'ai nevoie să le răscoleşti sîngele mai 'naintę de a-l duce la faptă. Cînd e vorba de mers— merge, cînd trebuie să cînte—cîntă, şi dacă nu-i dai să mănînce, nu-ţi bănuieşte.

Cred, — şi fără de'ndoială nu mă'nşel —

www.digibuc.ro

că, or' ştiind, cu soldatul nostru, putem să „readucem faima glorioasă a strămbunilor noştri“ — cum spune, cu atîta avînt, ordinul de zi al Domnitorului şi comandantului nostru.

Un ofiţer din statul-major ne-a spus că pe mîne, Domnitorul Carol, va lua înţelegere cu Marele Duce — la Radeniţa, unde e cartierul acestuia — asupra celor ce avem de făcut. Se ştie însă de pe acum că Ducele şi statul lui major, se grăbesc să atace Plevna. Dacă acest din urmă plan rămîne în picioare, curînd veţi avea multe veşti de citit, prin gazete, de pe tărîmurile astea.

Dimineaţă, a fost o zi de primăvară. Privind cu cîtă dărnicie şi blăndeţe îşi revărsa soarele razele lui de sus, nu-ţi venea să crezi, că pe pămînt, atîtea furnicare de oameni se pregăteau să se omoare, să amestece cu ţărîna călcată în picioare, sîngele lor. Pe după pţînz însă, a început din nou să bureze, nourii să-şi atîrne iarăşi arîpele ude, peste ţarinile golite.

În aşteptarea ordinelor de mîni, cari fără

www.digibuc.ro

de 'ndoială trebuie să ne sosească, cu toții sîntem nerăbdători.

Ai să crezi că astăzi am mîncat struguri? De unde i-o fi luat Gheorghe al meu? „Să știți că s'a 'mprietenit cu vreun rus, domnule sublocotenent", mi-a spus serg.-major. Iar gheorghe se făcea niznai, cotrabăind prin raniță

De abea am găsit capătul de luminare la care scriu acuma. Cerneala mi s'a vărsat; noroc că am o duzină de creioane. Ce prevăzătoare e mama! Și știi? nu sînt singur care-mi însemn, seara, ce văd, ce aud, ce mi se 'ntîmplă peste zi. Ducîndu-mă pănă la bivuacul batalionului al II-lea, la Mihăilescu, un sublocotenent, prieten al meu, din compania a 8-a, am văzut pe căpitanul Roteanu scriind într'un carnet. — „Ce, își scrie și el jurnalul," întrebain pe camaradul meu care mă conducea spre cortul meu. — „Ce, ești copil?" îmi răspunse acesta „își notează tot ce cheltuiește. Și ce poate cheltui aici! O fi luat, dela cantina din harabaua lui Bercu, vreo cutie cu chibrituri... E un om curios."

www.digibuc.ro

Într'adevăr, e un om curios, dar e un foarte bun ofiţer.

25 August. S'a hotărît. La 30 August atăcăm Plevna. Am primit ordinul după prînz, şi diseară, la 6, părăsim bivuacurile, ca să luăm poziţie în faţa redutelor.

Se şopteşte că Domnitorul n'ar fi fost de părerea asta, — Gazìul fiind grozav de întărit în Plevna, şi trupele unite, prea puţine. Ruşii însă sînt nerăbdători; mai cu seamă că'n înflăcărarea lor vor să facă şi-o lovitură cavalerească: la 30 August e ziua Împăratului, şi armata lui vrea să-i dea, ca dar, Plevna. Să dea Dumnezeu, căci pentru acest scop jertfim şi vieţi de-ale noastre.

Soldaţii sînt bucuroşi, ofiţerii sînt bucuroşi, — pretutindeni bucurie, — numai şi numai bucurie.

Vom ataca îmbrăcaţi în alb, chipiuri şi pantoloni albi — ca 'n zile de veselie.

www.digibuc.ro

Ne-am strîns bivuacurile 'n grabă şi-am început ocolul; sîntem în primejdie să fim văzuţi; vom face un înconjur grozav... Pornim

. . . . . .

26 August. În zorii zilei.— În faţa Plevnei—

De abia am ajuns în rovinele în care-neam adăpostit. În vreme ce ceilalţi se odihnesc cîteva clipe, însemn, în fugă, aceste cîteva rînduri.

Am avut o noapte grozavă, o noapte adîncă, vijelioasă. Mergeam ca 'n potriva unei ape. Am luat-o peste cîmpi, peste ţarinile în cari ni se afundau cizmele.

— Bombardarea, care va ţine patru zile în şir, a început. Bateriile îşi trimet obuzele pe deasupra noastră. Turcii n'au răspuns încă... Vori eşi la atac oare?... Ne cheamă „la ordine...“

— Batalionul meu a fost trimes ca susţinere bateriei a doua, în cazul unui atac al celor din Plevna... De jur înprejur, pe dealuri, sînt vii; soldaţii noştri însă sînt cu ochii ţintă înaintea lor...

www.digibuc.ro

— Turcii au deschis şi ei focul .... Ce iad! îţi poţi închipuì bubuitul a 300 de tunuri aproape, cari mereu îşi aruncă ghiulele dintr'o parte şi dintr'alta?

—Un stol de cioare sboară năuce, se învîrtesc locului, apoi se scoboară spre pămînt, nebune de spaimă.

— În clipa asta, vuietul e aşa de spăimîntător că simţ cum se cutemură pămîntul.

Domnitorul ne-a inspectat liniile. L-am zărit de departe, cum mergea, călare, singur, înaintea statului major, care-l urma. Soldaţii s'au sculat în picioare, să-l privească mai bine. Cu mare greutate i-am făcut să steie adăpostiţi, la locurile lor. Întorc capul; un sergent avea lacrimile 'n ochi. „— Ce ţi-e?“ îl întreb. „— Să trăiţi, domnule sublocotenent, e întăiaşi dată cînd îl văd“, îmi răspunse dînsul.

Tunetul bombardării ne-a asurzit. De un ceas gurile de foc şi-au întrerupt lătratul, şi

www.digibuc.ro

par'că tot îmi sună în urechi învălmășagul detunetelor lor... Nu pot mînca nimic... Pe soldați însă îi văd înghițînd cu poftă carnea fiartă.

Un locotenent de artilerie, venit cu'n ordin, ne spune că din pricina focurilor unui *redan*, pe flancul tabiei din față, cîțiva artilerişti au fost scoşi din luptă.

În timpul bombardării ne-am făcut şanțuri-adăpost. În mînuirea sapei, țăranul nostru e ne'ntrecut. Într'adins am vrut să lucrez şi eu alături de dînşii: cinci minute numai, şi eram ud de sudoare. Ei nici nu se sinchisesc, pămîntul, se topeşte supt mîna lor, şi şanțurile se deschid ca nişte guri negre. În c'teva ceasuri liniile lor se tîrăsc pe cîmp ca nişte şerpi.

— Ofițeri cu ordine sosesc în fiecare clipă.

— Mă uit cu cîtă grijă îşi şterg soldații puştile. Umblă cu ele uşor, ca şi cînd ar fi de zahar; le abureşte şi le dă lustru la toate oțelile, par'că dela dînsele aşteaptă totul.

www.digibuc.ro

— Mîne mi se pare că ieşim în avanposturi, cel puţin aşa mi-a dat să înţeleg maiorul...

E frig, bate vîntul ca şi ieri noapte. Tremur în mănătăluţa mea.

Doamne, ce neprevăzătoare e tinereţea! Ce mă făceam de nu luam flaneaua pe care mama, mi-a pus-o, cu deasila, în sac! Şi, să nu crezi, toţi sînt ca mine. Mulţi din ofiţeri sînt îmbrăcaţi ca de bal. Unii au venit în cizme de lac... franţuzesc. Şi cînd ne vede cîte vreun ofiţer rus, par'că rîde într'însul cînd vede cum ne uităm la iuftul cizmelor lor, şi cu cît nesaţiu îi respirăm mirosul. Ce cald şi bine trebuie să-le fie! Dă, sînt oameni mai încercaţi... E vorba, aşa cum sîntem, mergem noi în pas cu dînşii? Mergem. Ei, apoi!..

Să nu credeţi; aşa obosit cum sînt, mă gîndesc acasă... Uite, par'că vă văd, tu, tată, la colţul sobei, cu jurnalul; mama te ascultă; bunica...

Nu, nu! mă înduioşez şi nu-i bine... Mă rog! să mă iertaţi; aici e războiu... Aşa...

www.digibuc.ro

„Gheorghe, adu-mi revolverul să-l curăţ de colb!“ . . .

27 August. Doamne, Doamne! S'ar părea că tunurile au astăzi încărcătura dublă, aşa trosnesc. Uneori aud bîzîituri prin aer, iar soldaţii le întovărăşesc cu cîte un şuier, printre dinţi; sînt gloanţele Turcilor de după parapet. . . Pe-un căprar dintr'a 8-a l-a rănit... Din patrula de astă-noapte, doi soldaţi nu s'a mai întors. Sînt cei dintăi ce ne-au lăsat cu bine. Pe unul dintre ei îl ştiu; a fost întăi în compania mea; ce ciudat: de cînd ştiu că a căzut, făcîndu-şi datoria, mă încerc să-mi amintesc chipul lui, şi nu-l pot vedea altfel decît rîzînd.

Cine ştie în ce împrejurare l-am văzut rîzînd, şi faţa lui mi-a rămas, aşa, în minte... Îl chema Cucoş Petru.

Astăzi, înainte de amează, am prînzit în grabă, mai mulţi ofiţeri la un loc. A mîncat cu noi şi un căpitan, Valter Mărăcineanu, venit în interes de serviciu, la comandantul Diviziei.

www.digibuc.ro

În vreme ce mîncam, căpitanul Mărăcineanu ne spuse că ar vrea, după ce va cădea în luptă, să fie dus și îngropat în țară. „La urma urmei, adăogă el împăcat, ș'aici e bine. Pămîntul te primește or'unde". M'am uitat la el. Vorbea liniștit, fără părere de rău, fără bucurie, ca de un lucru împlinit. Cînd a plecat mi-a dat mîna și mi-a zîmbit ușor. Nu știu ce i se va întîmpla în luptă, dar m'a mișcat grozav omul acesta.

— Iarăși: „la ordine".

Scrisesem eri despre redanul care ne neliniștește artileria. Îl atăcăm chiar acuma, din ordinul Domnitorului. Batalionul meu, — în cap. Ura!!!

. . . . . .

10 ore noaptea. Dragă tată. Nu-mi vine să cred. Am primit botezul sîngelui. Am luptat; mîna care-ți scrie a ucis doi turci; *doi!* . . .

Dar am de ajuns răgaz să-ți povestesc pe larg. La $3^1/_2$ am primit ordinul să pornim la atac. Și, desfășurați în tiraliori, am ieșit

www.digibuc.ro

din şanţuri. Era frumos, cald; nu mă gîndeam la nimic, la nimic; ştiam numai că acolo, la ridicătura ceea de pămînt, trebuia să mergem. Soldaţii, o bucată de vreme, s'au pitulat, s'au dosit cum au putut, dar eu n'am simţit nevoia asta: parcă mi se umplea pieptul de o bucurie neînţeleasă, că-l puteam ţine, deschis, în aer. Mai apoi, nu s'a mai putut nimeni adăpostì;—mergeam aliniaţi, în largul cîmpului. Într'un rînd mi-a răzbit pănă la ureche chiar glasul unui sergent, care dădea—nu rîdeţi—*cadenţa!* Şi atunci, fără voie, m'am întors să văd pe-aí mei cum merg. Veneau după mine, cu gîtul întins, cu arma în cumpănire, cu pasul grăbit, ca şi cum ar fi trebuit să meargă tare departe. Şi deodată mi-am dat bine seama ce făceam. Cînd cel dintăi sotdat — Stan Ilie— săracul!—căzù, mototol, lîngă mine, nu m'am mirat... Compania a doua intrâ în linie, cu drapelul desfăşurat. Şi-atunci a început grindina de gloanţe; avanposturile turceşti luară însă fuga supt focul deschis de noi. Apoi, deodată, la spatele nostru, goarnele începură să sune atacul, şi ne-am avîntat cu toţii. Nici nu ştiu cînd am intrat în redan. A fost

www.digibuc.ro

un învălmășag scurt, dar grozav: trupurile se înălțară, se'ncordară; răsufletul oamenilor par'că se curmase, și'ntr'o tăcere de moarte trupurile cădeau, supt baionete, ca lovite din senin. Sergentul meu major cade'n genunchi; turcului bărbos ce-l rănise la gît, î-am vîrît sabia'n piept. În fața mea port-drapelul se rostogolește: atunci sergentul furier Năstase îi ia într'o clipă, locul. Într'acolo m'am avîntat cu sabia, și-acolo am doborît pe-al doilea păgîn... În scurt redanul rămîne în puterea noastră; vrăşmașul fuge. A fost o clipă, cînd ne-am oprit cu toții, să ne privim, gîfîind, ca treziți dintr'un somn cutreerat de vise crude. Și-atunci, ca din pămînt, din cine știe ce colț, răsări un turc. Dormise pănă atunci? Ce făcuse oare? Cu ochii holbați, înspăimîntat de moarte, privì la noi toți, apoi o tulì într'o fugă ogărească. N'am mai văzut așa goană! Căcinlarii, ieșiți din mirarea lor, începură să-l chiuie ca pe iepuri, să strige unul dela altul: „—Pune-ți mîna, măăă!—Nu-l lăsați măăă!...“ și să tragă în aier... făcîndu-l scăpat! Și ei, soldații, cari pănă atunci învîrtise baioneta în carne vie, n'au vrut să strice frumusețea

www.digibuc.ro

întîmplării care venise ca o încheiere hazlie a frământului crunt de până atunci. Nu l-au omorît pe bietul turc! Multă vreme am urmărit cu toții pata roșie a fesului fugarului, sburînd peste cîmp, ca un mac smuls și dus de furtună.

Tată, ce să-ți spun, acuma cînd mă văd teafăr, las creionul, ca să-mi fac cruce, și să zic: „Mulțumescu-ți ție. Doamne!“... Așa!

— Dar cum ne înșelăm asupra oamenilor! Îl cunoști pe sergentul furier Nastase? Venea cu ordinile, seara, la mine. Știi, chipul cela firav, palid, trupul cela subțire, de domnișoară! De cîte ori nu-mi spunea căpitanul, nemulțumit: „Sublocotenente, mai dă-i ghes, o s'adoarmă odată, și u'o să-l mai putem trezì!“ Cine crezi c'a fost eroul zilei? El! Nici n'a lăsat să se clatine drapelul cînd cel ce-l purtase până atuncea căzuse mort. Cu dinții strînși, cu ochii mari, cu fața supță, în mijlocul focului par'că era un arhanghel. Căpitanul l-a sărutat.

Și cînd te gîndești cîți dintre noi nu sînt judecați ca sergentul acesta furier, după îm-

www.digibuc.ro

prejurările vieţii de toate zilele, în care mai mult oamenii şterşi au prilej să fie preţuiţi... Deci în treacăt fie zis: *Memoriile* ofiţerilor, date în timp de pace... — ! Dar asta nu e treaba mea...

Ştii ce mi-a adus un soldat? O fotografie, găsită în Redan. Am arătat-o ofiţerilor, dar nici unul n'a putut deslega enigma. Fotografia unei femei tinere, într'un redan turcesc! Turcii cari nu se fotografiază, şi nu lasă pe femei să-şi descopere faţa... Ciudat! Pentru or'ce împrejurare, am aşezat fotografia în carnetul meu. Tovărăşia ei par'că-mi ţine cald... Cine să fie oare?... Dar ce aud? Alarma!

Turcii au încercat peste noapte să ne ia Redanul. Tocmai îţi scriam atunci!... S'au întors însă cum au venit. Nu-l mai papă ei! Căciularii îl ţin cu dinţii...

28 August. O notă hazlie. În vreme ce atacam noi redanul, de după o înălţime, un maior de artilerie ne urmărea mişcările cu

www.digibuc.ro

binoclul. Încîntat de cum înaintau dorobanţii, scotea exclamaţii de admiraţie, ce făceau curios pe Şeful muzicilor noastre, — pe Hübsch. Acesta, adăpostit, şi ne'ndrăsnind să ridice capul, îl necăjea mereu pe maior cu întrebările: „Ce fac acum?“—„Ei, tot aşa de curajoşi, merg?“—„Au ajuns?“ Maiorul, plictisit oarecum, îi spuse: — „Da, dnmneata ce nu te sui ici lîngă mine să priveşti?“

— Ce-s nebun? „îi răspunse Hübsch,“ păi dacă pe dumneata te-o lovì un glonţ, toţi o să zică: „Bravo! a murit ca un erou!“ Dar de m'o omorî pe mine, şeful muzicilor, toată lumea o să zică: „Păi, dracul l-a pus să se cocoţeze acolo, unde nu-i fierbea oala?“

Astăzi m'a cam prins frigurile. Dar o să-mi treacă. Sînt frigurile luptei...

29 August. Mi-e puţin mai bine. Plouă ca prin sită. Umezeala mi-a pătruns prin piele. Puţini vor fi aceia cari vor dormì noaptea asta... Nici n'am răbdarea să scriu. Mai bine e să mă plimb. Simt că soldaţii ar fi bucuroşi să facă şi ei ca mine. Neputînd, şoptesc între dînşii. Pe mîne ce ne aşteaptă?...

www.digibuc.ro

30 August. Au sosit zorii zilei... Nu mai plouă... ceața însă-i deasă... Ți-am spus, ori nu? Atacul e la ceasul 3...

Sunt ceasurile 10... Preoții slujesc... Se roagă pentru izbînda noastră...
Toți așteaptă nerăbdători, căci atacul e la ceasul 3.

A început din nou să bureze... Oare va sta până cînd va fi să dăm lupta? Atacul e la ceasul... Ei, dar, mi se pare c'am mai însemnat lucrul acesta.

Ora 2 1/2. Dragii mei, repede, cîteva linii. Nu știu de ce, dar presimt un lucru: cu cinci minunte înainte de a porni, voi ști sigur dacă o să vă mai văd, sau nu. De aceia scriu acuma ceasul, și las' să pun atuncea ultimul cuvînt,

3 ore fără 5 minunte:....

Adio!

www.digibuc.ro

CUPRINSUL

	Pag.
Santinela	3
Un viteaz	17
Palma	25
Răniţii	37
Prizonierul	57
Ticălosul	73
Cîteva zile din August 1877	83

www.digibuc.ro

www.digibuc.ro